

Стимулювання розподіленої генерації в 4^{му} Енергетичному Пакеті ЄС

Як нове енергетичне законодавство ЄС
створює кращі умови та нові ринки розподіленої
генерації, та які з його підходів
може використати Україна

АНДРІЙ ЗІНЧЕНКО

Видано Фондом ім. Гайнріха Бьоля, Бюро Київ — Україна
Вересень 2020

Дослідження «Стимулювання розподіленої генерації

в 4^{му} Енергетичному Пакеті ЄС» виконано у серпні-вересні 2020 року за підтримки Фонду ім. Гайнріха Бьолля, Бюро Київ — Україна, Коаліції «Енергетичний перехід» та Співки Активних Споживачів і Прозьюмерів для визначення, які інструменти, запропоновані 4^м Енергопакетом ЄС можуть бути ефективно застосовані в Україні для збільшення частки малої ВДЕ-генерації на ринку. Дана робота є продовженням першого етапу дослідження, результати якого викладені у звіті [«Малі учасники ВДЕ-ринку в Україні»](#).

Інформація, надана у цій публікації, є аналізом відкритої інформації, що міститься в 4^{му} Енергопакеті ЄС, та її інтерпретацією на думку авторів, що не обов'язково відображає офіційну позицію Фонду ім. Гайнріха Бьолля та Уряду Німеччини.

Автор: Андрій Зінченко

Верстка: Анастасія Скокова

© Представництво Фонду ім. Г. Бьолля в Україні, 2020

© Андрій Зінченко, 2020

Зміст

5 Глосарій / Скорочення

8 Про цей Звіт

- [8](#) Мета цього Звіту
- [9](#) Амбіція 4го Енергетичного Пакету
- [10](#) Про що цей документ?
- [11](#) Ключові Директиви

11 Преамбули до Директив 4го Енергопакету

- [11](#) Чому важливі положення Преамбул
- [12](#) Громадяни як співвласники енергетичного переходу
- [12](#) Тенденції до децентралізації енергетичних ринків
- [12](#) Участь споживачів у ринку електроенергії
- [13](#) Важлива роль агрегаторів
- [14](#) Усунення бар'єрів для споживачів
- [14](#) Важливість малих виробників енергії з ВДЕ
- [15](#) ВДЕ-спільноти
- [16](#) Спрощене підключення до мереж для МСБ
- [17](#) Самоспоживачі
- [17](#) Енергетичні спільноти громадян
- [18](#) Активні клієнти

19 Особливості підтримки для малої генерації

- [19](#) Загальні рамки підтримки виробників
- [20](#) Полегшення процедур для розподіленої генерації
 - [20](#) Держави можуть звільнити малу генерацію від участі в тендерних процедурах
 - [20](#) Спрощені адміністративні процедури для малих виробників
 - [21](#) Обмеження тривалості дозвільних процедур для малих об'єктів генерації
 - [21](#) Наявність підручника з отримання дозволів для малої генерації
 - [21](#) Спрощення процедур приєднання малих установок до мереж
 - [21](#) Спрощені процедури для децентралізованої генерації

21 Підтримка для ВДЕ-спільнот

- [22](#) Визначення ВДЕ-спільнот
- [22](#) Гарантії існування ВДЕ-спільнот
- [23](#) Дослідження існуючих бар'єрів
- [23](#) Стимулююча регуляторна рамка
- [24](#) ВДЕ-спільноти в національних планах з енергетики та клімату
- [24](#) Крос-кордонна співпраця ВДЕ-спільнот

24 Агрегатори

- [25](#) Визначення агрегаторів
- [25](#) Право на контракт з незалежним агрегатором
- [26](#) Розробка правил та недискримінація
- [26](#) Керування попитом через агрегацію

27 Горизонтальна взаємодія між гравцями ринку

- [27](#) Горизонтальна торгівля електроенергією (peer-to-peer trading)
- [28](#) Спільне використання ВДЕ-установок (electricity sharing)

28 Самоспоживачі та захист їхніх прав

- [28](#) Гарантії права на самоспоживання
- [29](#) Пропорційні стягнення з самоспоживачів
- [29](#) Відсутність обмежень стосовно власності на установок споживачів
- [30](#) Усунення бар'єрів для самоспоживачів
- [30](#) Групові самоспоживачі

31 Можливості для енергетичних спільнот громадян

32 Активні клієнти та їхні права

33 Рекомендації щодо політик підтримки ВДЕ в Україні

- [33](#) Ключові здобутки 4го Енергопакету
- [34](#) Рекомендації для України
- [35](#) Передумови
- [35](#) Проведення публічного дослідження бар'єрів для малих гравців ринку та децентралізованої генерації

- [35](#) Підвищення гранулярності регулювання
- [36](#) Визначення енергетичних спільнот громадян
- [36](#) Розробка регуляторної рамки для агрегаторів
- [36](#) Самоспоживачі
- [37](#) Надання можливості для горизонтальної торгівлі

[37](#) Перелік посилань

Глосарій / Скорочення

4^й Енергетичний Пакет Європейського Союзу (4th European EU Energy Package) — набір з 8 документів (Директив, Регулівань ЄС), що визначають обов'язкові для втілення на законодавчому та регуляторному рівні Державами-членами вимоги до їх організації їхніх внутрішніх ринків енергії та загальноєвропейського ринку енергії. 4^й Енергопакет ЄС також має назву «Чиста енергія для всіх європейців».

Агрегатор — фізична чи юридична особа, що комбінує множинні споживацькі навантаження або згенеровану електроенергію для продажу, купівлі або участі в аукціоні на будь-якому енергетичному ринку.

Аукціони (тендери) — спосіб підтримки виробництва електроенергії з ВДЕ, що передбачає конкуренцію між девелоперами ВДЕ-проектів за право будувати ВДЕ-електростанцію тієї потужності, яка відповідає лоту визначеному уповноваженими державою органами чи підприємствами. Переможець аукціону отримує фіксовану ціну за 1 кВт електроенергії на певний термін (наприклад, 20 років). Аукціони можуть встановлювати вимоги щодо технології або регіону, де повинна бути збудована ВДЕ-електростанція.

ВДЕ — відновлювані джерела енергії.

ВДЕ-спільнота — юридична особа, котра:

(а) відповідно до застосовуваного національного законодавства, заснована на відкритій та вільній участі, є автономною та контролюється власниками акцій або членами, які знаходяться поряд з ВДЕ-проектами, що є у власності або розвиваються такою юрособою;

(b) власниками їхніх часток або членами є фізичні особи, МСБ або місцева влада, включно із муніципалітетами;

(c) їхньою первинною метою є надання економічних, екологічних або соціально-спільнотних благ своїм власникам часток/акцій або територіям, де вони працюють, радше ніж отримання фінансових доходів.

Гнучкість попиту — здатність споживачів електроенергії збільшувати чи зменшувати своє споживання у відповідь на сигнали ринку (наприклад, цінові сигнали).

Горизонтальна торгівля електроенергією (peer-to-peer trading) — продаж електроенергії з ВДЕ між учасниками ринку із використанням контракту із попередньо визначеними умовами, що керують автоматичним виконанням та завершенням транзакції, що здійснюється або напряму між учасниками ринку, або опосередковано через третю сторону, що є учасником ринку, таку, як агрегатор.

Групові самоспоживачі ВДЕ (jointly acting renewables self-consumers) — група, що складається щонайменше з двох самоспоживачів, що діють спільно та розташовані у тій самій будівлі або багатоквартирному кварталі.

Декарбонізація енергетики — процес переходу енергетики від використання викопних палив (нафта, газ, вугілля) до використання технологій, що не створюють викидів парникових газів.

Держави-члени — держави, що входять до Європейського Союзу.

Динамічна ціна на електроенергію — ціна на електроенергію, що змінюється залежно від ринкових факторів.

Енергетичний перехід — перехід енергетики від використання викопних ресурсів до використання ВДЕ та повної кліматичної нейтральності.

Енергетичні спільноти громадян (Citizen Energy Communities) — юридичні особи, які:

- (а) засновані на добровільній та відкритій участі та контролюються членами або акціонерами, до яких належать фізичні особи місцеві органи влади (включаючи муніципалітети) або малі підприємства;
- (б) своєю головною ціллю радше ніж генерування фінансового прибутку вони мають надання вигод, пов'язаних із довкіллям, економічних або соціально-спільнотних вигод своїм членам або територіям, де вони працюють;
- (с) можуть брати участь у генерації електроенергії (включно з ВДЕ), споживанні, агрегуванні, накопиченні енергії, сервісах з енергоефективності, зарядки електромобілів, або наданні інших енергетичних послуг своїм членам, або акціонерам.

Засоби накопичення/Energy storage — засоби, що дозволяють відкласти використання електроенергії на час пізніший, ніж вона була згенерована (через перетворення електроенергії у іншу форму, через яку здійснюється накопичення та подальшим зворотнім перетворенням у електроенергію).

Зелений тариф — схема підтримки виробництва електроенергії з ВДЕ, що передбачає викуп у ВДЕ-електростанції всього обсягу електроенергії за фіксованим високим тарифом протягом фіксованого терміну.

Керовані навантаження — електричні навантаження, потужністю споживання яких можна керувати. До найтипівіших керованих навантажень в побуті належать кондиціонери

та обігрівальні пристрої, споживання електроенергії яких може бути регульованим, в тому числі — автоматикою.

Керування попитом (також — управління попитом, demand response) — зміна електричного навантаження кінцевим споживачем відносно їхнього нормального або поточного патерну споживання у відповідь на ринкові сигнали (включно з відповіддю на динамічні ціни на електроенергію, або заохочувальні платежі, або у відповідь на прийняття заявки кінцевого споживача на зменшення попиту, або збільшення ціни на організованому ринку електроенергії). В українському законодавстві (Закон України «Про ринок електроенергії») вживається термін «управління попитом».

Кінцевий споживач — споживач, що купує електроенергію для власного споживання. В українському законодавстві (ЗУ «Про ринок електроенергії») визначення терміну «споживач» передбачає купівлю електроенергії для власних потреб.

МСБ — малий та середній бізнес.

Національний енергетичний та кліматичний план (NECP — national energy and climate plan) — 10-річний план з енергетики та клімату на період з 2021 по 2030 рік, який держави-члени ЄС повинні подавати до Єврокомісії відповідно до Regulation on the governance of the energy union and climate action (EU/2018/1999). В Україні такий документ названо «Інтегрований план з боротьби зі зміною клімату та розвитку енергетики до 2030 року» та був підготовлений відповідно до зобов'язань України в зв'язку з приєднанням до Енергетичного Співтовариства.

ОСП — оператор системи передачі (в Україні це НЕК Укренерго).

ОСР — оператор системи розподілу (в Україні більшість споживачів приєднані до ОСР колишніх обленерго).

Паризька Угода (фр. L'accord de Paris) — угода в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (UNFCCC) щодо регулювання заходів зі зменшення викидів парникових газів з 2020 року.

Парникові гази — гази, збільшення концентрації яких в атмосфері спричиняє парниковий ефект, який веде до глобальної зміни клімату.

Приєднання до мереж — юридичне оформлення надання послуги про приєднання електроустановки (генеруючої, накопичувальної чи іншої) до розподільчої або транспортної мережі.

Проз'юмер — учасник ринку, що є одночасно споживачем електроенергії та її виробником. Типовий приклад проз'юмера — домогосподарство або підприємство із даховою сонячною електростанцією.

Розподілена генерація — електростанції, що підключені до розподільчих мереж.

Розподілені енергетичні ресурси — приєднані до електричних мереж електроустановки, або прилади, що надають технічну можливість здійснювати виробництво та/або накопичення електричної енергії з метою її відпуску в мережу, та/або надання послуг з управління попитом.

Самоспоживач ВДЕ — кінцевий споживач, що працює в рамках свого місця розташування, розташованого у обмежених кордонах (або, якщо це дозволено державою-членом, в рамках інших місць розташування), що генерує електроенергію для власного споживання і хто може накопичувати або продавати самозгенеровано електроенергію з ВДЕ, за умови, що для самоспоживачів, що не є домогосподарствами, така діяльність не належить до його головної комерційної чи професійної діяльності.

Схеми підтримки ВДЕ — затверджені на рівні державних політик способи фінансової та нефінансової підтримки генерації електроенергії з ВДЕ.

FIP (Feed-In-Premium) — схема підтримки генерації електроенергії з ВДЕ, за якої виробнику електроенергії з ВДЕ гарантується надбавка (Premium) до ціни, за якою він продає електроенергію на ринку. Надбавка може бути фіксованою або змінною.

PPA (Power Purchase Agreement, контракт на купівлю електроенергії) — контракт між виробником електроенергії та її покупцем (в ролі останнього можуть виступати як постачальники, так і великі споживачі, або трейдери, або інші гравці ринку, які відповідно до національного законодавства можуть підписувати такі контракти).

Про цей Звіт

Мета цього Звіту

Передумовою для створення цього Звіту стали результати [дослідження малих учасників ринку ВДЕ в Україні](#), що було проведене влітку 2020 року. Дослідження показало, що потужності таких учасників ринку займають дуже малу частку ринку — 2,46% від загальної встановленої потужності станом на червень 2020 року.

Такі показники свідчать про існуючі бар'єри для участі малих учасників ринку ВДЕ в Україні та розвитку розподіленої генерації. Зараз негативні впливи на участь малих компаній у ринку ВДЕ посилюються за рахунок останніх дій держави, спрямованих на зменшення «зеленого тарифу».

Отже, з'явилась потреба зрозуміти, яким чином в Україні можна надалі розвивати розподілену генерацію, які моделі підтримки для неї можна використовувати. У контексті того, що в 2019 році Європейський Союз затвердив свій 4^й Енергетичний Пакет, у якому багато уваги приділено розподіленій генерації, логічним наступним кроком стало вивчення інструментів, з допомогою яких ЄС планує збільшувати кількість розподіленої генерації у власній енергетиці.

Тож мета цього документу складається з двох компонентів:

- розглянути новий європейський підхід до стимулювання малих гравців ринку ВДЕ (в тому числі розподіленої/децентралізованої генерації);

- окреслити напрямки створення в Україні подібного до європейського стимулюючого середовища для розвитку малих гравців енергетичного ринку.

Ця мета є особливо актуальною в Україні саме сьогодні, коли держава виявилась неспроможною створити передбачуване середовище для розвитку малих учасників ринку ВДЕ.

Амбіція 4го Енергетичного Пакету

В 2019 році відбулась визначна подія для енергетики країн Старого Континенту — Європейський Союз затвердив 4^й Енергопакет із амбітною назвою «Чиста енергія для усіх європейців» ([«Clean energy for all Europeans package»](#)). Це стало результатом кількарічної роботи із втілення пропозицій, розроблених Європейською Комісією в 2016 році.

4^й Енергетичний Пакет ЄС складається з 8 основних документів (Директив та Регулвань), значна частина з яких є значно оновленими Директивами, що вже входили раніше до 3го Енергетичного Пакету ЄС. Для чого було потрібно стільки роботи висококласних спеціалістів з різних країн-членів Європейського Союзу та Єврокомісії, що тривала з 2016 до 2019 року? Відповідь на це питання складається з кількох компонентів:

- **Підписання Паризької Угоди стимулювало більш амбітні плани по скороченню викидів парникових газів.** Тож для європейської енергетики потрібні були нові домовки та цільові показники, більш амбітні, ніж ті, що існували раніше.
- **Суттєвий розвиток технологій та супутні йому зміни в економіці енергетики.** З часу затвердження 3го Енергопакету ЄС в 2009 році у енергетичних технологіях відбулись значні зміни. Тут йдеться про технологічні зміни, такі, наприклад, як різке зростання максимальних потужностей вітрових турбін та ефективності фотовольтаїчних модулів. Масове впровадження цих технологій у ЄС та інших розвинутих регіонах світу створило значне падіння вартості встановленого кіловату потужності для вітрових та сонячних електростанцій. Це, в свою чергу, породило потребу нових стандартів для роботи ринків електроенергії країн ЄС. За цей період різкий ривок уперед зробили технології накопичення (energy storage) та з'явилась світова практика і економічне підґрунтя для їх масового застосування. Це призвело до потреб визначити місце таких систем у енергетичних ринках ЄС.
- **Необхідність більш інклюзивного ринку електроенергії.** Енергетичний перехід у світі та у деяких європейських країнах (зокрема — Німеччині) створив цілий ряд нових гравців, що брали участь в ринках електроенергії. Серед них — розподілена місцева генерація, енергетичні кооперативи, активні споживачі, агрегатори. Однак, стара регуляторна рамка була створена, головним чином, для ринків, що не передбачали участь таких гравців у ринках електроенергії. Отже, з'явилась необхідність зробити європейські ринки електроенергії більш відкритими для участі таких гравців.

Амбіція 4го Енергопакету ЄС полягає у наданні всім європейцям можливості користуватись чистою енергією і здійснити цей перехід не лише в економічно доцільний, а й у соціально справедливий

спосіб — із залученням до участі в переході та використанні супутніх економічних можливостей нових, малих учасників ринку.

Потрібно зазначити, що зміни до енергетичних ринків, запропоновані 4^м Енергетичним Пакетом не є чимось віддаленим, а зовсім недалекою перспективою. Держави-члени ЄС зобов'язані привести своє законодавство відповідно до положень нового Енергопакету вже в 2021 році.

Про що цей документ?

Цей Звіт фокусується на можливостях, які 4^й Енергетичний Пакет створює для нових малих учасників ринку відновлюваних джерел енергії, перш за все — розподіленої/децентралізованої генерації електроенергії з ВДЕ. І справді, значну кількість нових гравців на енергетичних ринках ЄС (та й України) становлять саме малі підприємства та домогосподарства, що здійснюють генерацію електроенергії із ВДЕ у малих масштабах порівняно з представниками великого бізнесу.

Однак, цей звіт не обмежується фокусом на малих гравцях ринку ВДЕ, що займаються лише генерацією електроенергії. Адже на сьогодні на ринку з'явилися нові технології, що змінюють наше уявлення про малого виробника електроенергії. Серед таких технологій — нові засоби накопичення електроенергії (energy storage), нові покоління розумних інверторів та побутові прилади, енергоспоживання яких може бути віддалено керованим. Маючи у своєму розпорядженні такі засоби, власники малої генерації можуть не лише генерувати електроенергію в мережу, але й надавати інші послуги — накопичувати електроенергію в моменти надлишку та віддавати її в мережу в моменти пікового споживання, керувати власним споживанням. Тобто, малі учасники ринку, на сьогодні, займаються не лише виробництвом електроенергії з ВДЕ, але й іншими видами діяльності, зокрема:

- діяльністю, пов'язаною з накопиченням електроенергії;
- оперування малими мережами розподілу;
- агрегацією розподілених енергетичних ресурсів;
- участю в ринку управління попиту.

Набір принципів та визначень, що уможливають такі види діяльності створюють сприятливе законодавче та регуляторне середовище (enabling environment), що мінімізує бар'єри для малих гравців ВДЕ-ринку, а також — робить можливими нові форми взаємодії гравців на ринку електроенергії, що були неможливі у світі монополій — наприклад горизонтальна торгівля електроенергією ([peer-to-peer electricity trading](#)) або спільноти, що спільно використовують ВДЕ-електростанції (electricity-sharing).

Саме тому цей Звіт досліджує 4^й Енергопакет ЄС з точки зору стимулювання розподіленої/децентралізованої генерації, водночас звертаючи увагу на цілий ряд суміжних форм участі малих гравців у ринку електроенергії.

Ключові Директиви

4^й Енергетичний Пакет ЄС складається із 9 Директив, присвячених різним енергетичним ринкам та аспектам їх функціонування. У свою чергу, Директиви посилаються на інші документи ЄС, наприклад на Регулювання ЄС (EU Regulations).

Цей Звіт фокусується малих ВДЕ-гравцях ринку електроенергії, відтак релевантними для нього є дві Директиви 4го Енергетичного Пакету:

- DIRECTIVE (EU) 2018/2001 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources (Директива (ЄС) 2018.2001 Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2018 року стосовно просування використання енергії з ВДЕ). **Для скорочення складності тексту і зручності читання цього Звіту цю Директиву автор називає в тексті «Директива про ВДЕ»;**
- DIRECTIVE (EU) 2019/944 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 5 June 2019 on common rules for the internal market for electricity (Директива (ЄС) 2019/944 Європейського Парламенту та Ради від 5 червня 2019 року стосовно спільних правил внутрішнього ринку електроенергії). **Для скорочення складності тексту і зручності читання цього Звіту цю Директиву автор називає в тексті «Директива про правила ринку».**

Ці Директиви містять у своїх Преамбулах та статтях положення, що роблять європейські ринки більш дружніми до малих гравців та заохочують участь у них громадян та їх об'єднань.

Преамбули до Директив 4го Енергопакету

Чому важливі положення Преамбул?

Директиви Європейського Союзу складаються з двох частин — преамбули, та, власне, статей, в яких сформульовані ті чи інші положення. В Преамбулах формулюються технологічні, економічні ідеологічні та інші підстави та пояснення для положень, що формулюються нижче.

Положення, сформульовані в Преамбулі не є юридично зобов'язуючими — на відміну від положень статей Директиви. Однак, вони є дуже важливими, оскільки, вони формулюють те, що становить «дух закону», якому не можуть заперечувати ті чи інші юридично зобов'язуючі положення Директив. Отже, імплементуючи у своє законодавство положення Директив, країни-члени ЄС повинні брати до уваги положення Преамбул.

У Преамбулах до Директив 4го Енергетичного Пакету можна прослідкувати думку про те, що розробка самих Директив є результатом потреби привести європейське законодавство у відповідність до нових реалій на ринку — як технічних і технологічних, так і економічних. Розробники 4го Енергопакету визнають, що попередня законодавча (та відповідна їй регуляторна)

рамка обмежують розвиток енергетичного ринку в напрямку більшої декарбонізації та нових форм участі споживачів у ньому [\(1\)](#) (далі по тексту в такому форматі будуть надані клікабельні посилання на сторінку дослідження з оригінальним текстом директиви). В зв'язку з цим у Преамбулі до Директиви стосовно спільних правил внутрішнього ринку електроенергії зазначається необхідність адаптувати ці правила до нової реальності.

Ключові положення Преамбул Директив з 4го Енергетичного Пакету ЄС, які впливають розподілену генерацію та малих учасників ринку в країнах ЄС викладені нижче.

Громадяни як співвласники енергетичного переходу

4^й Енергетичний пакет ЄС вказує на важливу річ — громадяни ЄС повинні бути співвласниками переходу від викопної до декарбонізованої енергетики. Пункт (4) Преамбули до Директиви стосовно правил внутрішнього ринку електроенергії посилається на «...бачення Енергетичного Союзу, де ядром є громадяни, які беруть у власність енергетичний перехід, отримують вигоди від нових технологій для зменшення їхніх рахунків та беруть активну участь у ринку...[\(2\)](#)».

Тенденції до децентралізації енергетичних ринків

Преамбули Директив посилаються також на результати публічних консультацій, що передували їх розробці. Під час цих консультацій було підкреслено перехід від великих централізованих установок до децентралізованого виробництва електроенергії з відновлюваних джерел. У зв'язку з цим розробники 4го Енергетичного Пакету вказують на необхідність більш гнучкої організації ринків електроенергії та повної інтеграції усіх гравців ринків — включаючи виробників енергії з ВДЕ, надавачів нових енергетичних послуг, операторів засобів накопичення та гнучкого попиту [\(3\)](#).

Участь споживачів у ринку електроенергії

У Преамбулі до Директиви з Правил внутрішнього ринку вказано, що споживачі відіграють ключову роль у створенні гнучкості електроенергетичних систем, що стала необхідною в результаті появи та поширення слабко прогнозованої розподіленої генерації електроенергії [\(4\)](#). Йдеться про те, що балансувати енергосистему можуть не лише гнучкі генеруючі потужності електростанцій, що можуть реагувати на команди диспетчерів, але й споживачі, які можуть збільшувати або зменшувати своє споживання відповідно до співвідношення виробництва електроенергії в конкретним момент часу.

Такі можливості працюють особливо добре тоді, коли споживачі мають цінові сигнали від ринку і можуть автоматично регулювати своє споживання і в них є можливість брати участь в ринку електроенергії. Саме тому на думку розробників Директиви потрібно розблоковувати технічні та регуляторні бар'єри, що заважали споживачам брати участь у ринках електроенергії [\(5\)](#).

Преамбула Директиви про внутрішні правила ринку електроенергії наголошує, що всі споживачі повинні мати можливість отримувати вигоди від участі в управлінні ринку через залучення до керованого попиту. Споживачі, що зменшують або збільшують своє споживання у відповідь на сигнали системи повинні отримувати матеріальні вигоди у вигляді менших цін на електроенергію або заохочувальних платежів. При цьому в Директиві вказується, що споживачі повинні мати право брати участь у всіх формах demand response (керування попитом) та бути проінформованими про вигоди долучення до керування попитом. При цьому, споживачі, що не бажають брати участь у керуванні попитом не повинні наражатись на будь-які явні чи приховані штрафи (6).

Розробники 4го Енергопакету також наголошують, що механізми керування попитом є важливими для подальшої інтеграції електромобілів у енергетичні мережі ЄС та декарбонізації транспорту (7).

Важлива роль агрегаторів

Поряд із важливістю ролі споживачів у ринках електроенергії, Преамбула Директиви про внутрішні правила ринку відзначає критичну важливість ще одного учасника ринку — агрегаторів. Ці посередники дозволяють споживачам легше продавати на ринку свої керовані навантаження та електроенергію, яку вони генерують та/або накопичують у засобах накопичення. Споживачі повинні мати можливість повноцінно користатись усіма послугами таких агрегаторів (8).

Наполягання на важливій ролі агрегаторів є не випадковим, адже вони є сполучною ланкою між ринком та споживачами і малими гравцями ринку, які самі по собі не мають ресурсів/часу кваліфікації для участі, наприклад у ринку допоміжних послуг, яка вимагає значної технічної та адміністративної компетенції. Слово «агрегатор» перекладається українською як «збирач» і саме цю функцію він здійснює — збирає багато розпорозених ресурсів (наприклад, акумуляторів, що встановлені у споживачів) у одну велику віртуальну електростанцію, яка діє на ринку, як один гравець. Потім агрегатор розподіляє прибутки.

Важливим є те, що європейські законодавці наголошують, що всі без винятку групи користувачів (промислові, комерційні) і домогосподарства повинні мати змогу продавати на ринках свої гнучкі навантаження та самогенеровану електроенергію. При цьому в Преамбулі до Директиви стосовно правил внутрішнього ринку зазначається, що держави повинні забезпечити законодавчі рамки для адекватного функціонування незалежних агрегаторів та належної компенсації споживачам, які до них приєднуються. Ще одним важливим моментом є те, що Преамбула містить вимогу до держав-членів ЄС визначити моделі участі агрегаторів у всіх енергетичних ринках, включаючи ринок допоміжних послуг та ринок потужностей таким чином щоб заохочувати участь споживачів у керуванні попитом (9).

Усунення бар'єрів для споживачів

Директива щодо Внутрішніх Правил ринку електроенергії зазначає, що держави-члени ЄС повинні дозволити споживачам вільно споживати, накопичувати та продавати генеровану ними електроенергію та вільно брати участь у ринках електроенергії (через засоби накопичення, керування попитом, енергосервіс) [\(10\)](#).

При цьому розробники Директиви зазначають, що нові технології розширюватимуть можливості для участі споживачів у ринках електроенергії. Однак, до цього часу на ринках країн ЄС все ще існують бар'єри для такої участі, що проявляються в:

- неспівмірних платежах, що накладаються на споживання самогенерованої електроенергії;
- зобов'язаннями продавати всю самогенеровану електроенергію на ринку;
- зобов'язання самогенераторів перед постачальниками електроенергії.

Такі бар'єри, згідно з Преамбулою до Директиви, повинні бути усунені, при цьому самогенератори повинні робити адекватний внесок у підтримку спільної системи. При цьому зазначається, що держави-члени повинні мати можливість встановлювати на рівні законодавства різні податки та збори для окремих активних клієнтів, груп активних клієнтів, домогосподарств та інших кінцевих споживачів [\(11\)](#).

Важливість малих виробників енергії з ВДЕ

Преамбула Директиви про ВДЕ зазначає важливу роль малих виробників електроенергії з відновлюваних джерел: «Малі установки можуть створювати великі вигоди у збільшенні громадського позитивного сприйняття ВДЕ та забезпечення розгортання ВДЕ-проектів, особливо на місцевому рівні [\(12\)](#)». Розробники Директиви зазначають, щоб забезпечити участь таких малих установок, певні специфічні умови (зокрема «зелені тарифи») можуть все ще бути потрібними. Саме тому європейські законодавці наголошують, що у законодавствах країн-членів повинне бути присутнім визначення малих виробників та зазначають, що правила державної допомоги повинні містити визначення малих установок [\(13\)](#).

Одна із засадничих ідеологічних передумов 4го Енергопакету — інклюзивність енергетичного переходу, на чому наголошує навіть сама його назва «Чиста енергія для всіх європейців» («Clean Energy for All Europeans»). Саме тому в пункті 19 преамбули ВДЕ-Директиви європейські законодавці відзначають, що «Електроенергія з ВДЕ повинна розгортатись за щонайнижчими витратами для споживачів та платників податків». Цей пункт Преамбули описує загальні принципи щодо державної підтримки генерації енергії з ВДЕ і наголошує на тому, що держави-члени ЄС повинні покладатись на тендерні/аукціонні процедури. При цьому розробники 4го Енергопакету говорять про те, що потрібно створювати відмінні від аукціонів схеми підтримки для малих інсталяцій: «Зокрема, державам-членам потрібно мати можливість створювати виключення для тендерних процедур та прямої участі в ринку для малих установок та демонстраційних проєктів, щоб врахувати їхні більш обмежені можливості» [\(14\)](#).

Преамбула Директиви щодо ВДЕ також звертає увагу на те, що при розробці засобів стимулювання ВДЕ, потрібно брати до уваги позитивний вплив ВДЕ-проектів на створення робочих місць, регіональний та місцевий розвиток, соціальну злагоженість. При цьому підкреслюється, що такий вплив є особливо помітним у проєктах, які реалізують МСБ, незалежні виробники електроенергії, включаючи самоспоживачів енергії з ВДЕ та ВДЕ-спільноти **(15)**.

Подібні положення європейські законодавці повторюють і в інших частинах преамбули Директиви щодо ВДЕ, окремо наголошуючи на необхідності створення недискримінаційного законодавчого та регуляторного поля для розвитку розподілених енергетичних технологій. При цьому вони звертають увагу на те, що «Рух до децентралізованого виробництва енергії створює багато вигод, включно з використанням місцевих енергетичних ресурсів, збільшення безпеки енергопостачання на місцях, менші дистанції транспортування енергії та менші втрати енергії при передачі. Така децентралізація також сприяє розвитку громад та соціальної злагоженості, створюючи місцеві джерела прибутку та робочі місця» **(16)**.

ВДЕ-спільноти

Термін ВДЕ-спільнот (renewable energy communities) вперше вводить у європейське законодавство саме 4^т Енергетичним Пакетом для позначення груп громадян, що об'єднали зусилля та ресурси задля виробництва та споживання енергії з ВДЕ. Прообразом ВДЕ-спільнот стали енергетичні кооперативи у Німеччині, Данії, Іспанії та інших країнах ЄС, що займаються побудовою ВДЕ-електростанцій для забезпечення своїх членів чистою енергією.

Розробники 4^т Енергетичного Пакету ЄС вказують на ряд вигод, створюваних ВДЕ-спільнотами: «Участь громадян та місцевої влади у ВДЕ-проектах через ВДЕ-спільноти призвів до значного зростання доданої вартості в плані місцевого прийняття ВДЕ та доступу до додаткового приватного капіталу, що призводить до місцевих інвестицій, більшого вибору для споживачів та більшої участі громадян у енергетичному переході. Така локальна залученість є все більш критичною в контексті зростання потужностей ВДЕ» **(17)**.

При цьому розробники 4^т Енергетичного Пакету окремо відзначають, що заходи, що дозволяють ВДЕ-спільнотам конкурувати на рівних з іншими виробниками також мають на меті збільшити залученість місцевих мешканців до ВДЕ-проектів у їхніх регіонах/громадах та покращити прийняття ВДЕ **(18)**.

ВДЕ-спільноти, відповідно до Преамбули Директиви про ВДЕ повинні мати можливість на рівну участь у схемах підтримки разом із великими учасникам ринку. Для цього держави-члени повинні мати можливість:

- надавати інформаційну, технічну та фінансову допомогу;
- зменшувати адміністративні вимоги;
- встановлювати критерії для змагальних процедур, що надають переваги спільнотам;
- створювати спеціальні періоди для подач заявок від ВДЕ-спільнот;

- надавати пряму підтримку ВДЕ-спільнотам, якщо вони підпадають під визначення малих установок (19).

Преамбула ВДЕ-Директиви 4^о Енергетичного Пакету також зазначає, що неузгодженість та складність адміністративних процедур можуть створювати серйозні бар'єри для реалізації проєктів ВДЕ-спільнот. Це особливо стосується проєктів ВДЕ-спільнот, які, здебільшого, є невеликими за масштабами. У зв'язку з цим європейські законодавці вказують на важливість створення «єдиного вікна» та єдиної точки контакту для таких проєктів, що дозволяє оформити всі дозвільні процедури в одному місці (20).

При цьому в Преамбулі також окреслюється яким чином держави-члени повинні впроваджувати законодавство про ВДЕ-спільноти. Держави можуть вибирати будь-яку юридичну форму для таких спільнот, відповідно до національного законодавства. При цьому ВДЕ-спільноти повинні бути юридичними особами, що можуть від власного імені брати участь в ринках набувати прав та відповідальностей, що пов'язані з такою участю. Крім того, такі спільноти повинні забезпечувати широке залучення та бути здатними залишатись незалежними від окремих членів чи традиційних гравців ринку та бути відкритим для участі для усіх потенційних членів місцевих спільнот на основі об'єктивних, прозорих та недискримінаційних критеріїв (21).

Важлива частина вимог до ВДЕ-спільнот, сформованих у Преамбулі Директиви з ВДЕ стосується права членів таких ВДЕ-спільнот спільно використовувати електроенергію з їхніх установок (electricity sharing) (22).

Це відкриває дорогу до горизонтальних ринків електроенергії та спільнотних проєктів, де спільнота громадян сама себе забезпечує електроенергією відповідно до власних правил. Ці проєкти відзначаються тим, що у них зникає монополізм, що є наслідком регулювання енергетичних ринків на основі принципу «природних» монополій. Адже в такій спільноті постачальника електроенергії може контролювати сама спільнота — група громадян є сама собі монополістом.

Важливим є також те, що Директива ВДЕ встановлює вимоги до ВДЕ-спільнот стосовно захисту прав споживачів, які входять в таку спільноту. Такі споживачі повинні користуватись усіма передбаченими законодавством правами споживачів, включаючи право на контракт із вибраним постачальником електроенергії і право на зміну постачальника (23).

Спрощене підключення до мереж для МСБ

Довгі та складні адміністративні процедури створюють значні адміністративні та фінансові бар'єри для малих гравців ринку. Преамбула до Директиви щодо ВДЕ визначає за необхідне послаблювати такі бар'єри за рахунок чітко визначених крайніх строків для прийняття дозвільних рішень органами влади та наявності чітких підручників (guides) для проходження відповідних процедур. При цьому особлива увага приділяється МСБ — пропонується для їхніх проєктів впроваджувати просту повідомчу процедуру для приєднання до мереж малих децентралізованих установок, таких, як наприклад, дахові сонячні електростанції (24).

Самоспоживачі

Важливим нововведенням 4го Енергопакету є поява визначення самоспоживачів енергії з відновлюваних джерел енергії. Преамбула Директиви про ВДЕ вказує на те, що держави-члени повинні впровадити у своє законодавство визначення самоспоживачів енергії з ВДЕ та групових самоспоживачів енергії з ВДЕ. При цьому мешканці багатоквартирних будинків чи комплексів також повинні мати можливість ставати самоспоживачами [\(25\)](#).

Розробники 4го Енергопакету відзначають, що утворення групових самоспоживачів дає можливість боротись із енергетичною бідністю через зниження споживання та менші тарифи на постачання електроенергії. Отже, держави-члени повинні скористатись цією можливістю, та, серед іншого, вивчити можливість підтримки участі в групах самоспоживачів тих вразливих домогосподарств, що не могли б цього зробити без підтримки з боку держави [\(26\)](#).

Важливим принципом, закладеним в Преамбулах Директив 4го Енергопакету є відсутність дискримінації стосовно самоспоживачів. Зокрема йдеться про те, що держави-члени не повинні (в рамках загального правила) накладати додаткові стягнення за електроенергію, яку самоспоживачі виробили для власного споживання. Водночас, це положення збалансовано згідно про те, що самоспоживачі повинні робити збалансований внесок у спільну енергетичну інфраструктуру, яку вони використовують [\(27\)](#).

Для досягнення цієї мети, розробники 4го Енергопакету на рівні Преамбули рекомендують державам-членам не застосовувати додаткових стягнень/зборів до електроенергії, що вироблена та споживається самоспоживачами енергії з ВДЕ у рамках їхньої власної території (домогосподарство або територія підприємства). Водночас, вони вказують на те, що для уникнення зловживання та дисбалансу схем підтримки виробництва електроенергії варто обмежити такі положення установками потужністю до 30 кВт [\(28\)](#).

Енергетичні спільноти громадян

Важливим нововведенням в 4^{му} Енергопакеті є енергетичні спільноти громадян (Citizen Energy Communities) — об'єднання громадян для забезпечення власних енергетичних потреб. Преамбула до Директиви з правил внутрішнього ринку електроенергії говорить, що «розподілені енергетичні технології є ефективним та економічно доцільним способом задовольнити потреби та очікування громадян стосовно джерел енергії, послуг та участі місцевих мешканців» [\(29\)](#).

Преамбула описує енергетичні спільноти громадян, як об'єднання, що пропонують громадянам інклюзивну можливість залучення до виробництва, споживання та спільного використання енергії. Крім того, важливим моментом, на який звертають увагу в Преамбулі є те, що такі спільноти ставлять собі за пріоритет забезпечення своїх членів енергією певного виду, або тими чи іншими енергетичними послугами. До останніх можуть належати, наприклад, енергосервіси (сервіси, що дозволяють збільшити енергоефективність) або сервіси з участі в організованому ринку (наприклад, demand response). Преамбула зазначає, що такі спільноти можуть володіти розумними мережами [\(30\)](#).

Розробники 4го Енергетичного Пакету наголошують, що енергетичні спільноти громадян повинні бути з одного боку відкритими для будь-якого членства, а з іншого боку — повинні містити важливі обмеження стосовно прийняття рішень. Прийняття рішень повинно здійснюватися тими членами, що не задіяні у масштабній комерційній активності, для яких робота у енергетиці не є основною сферою діяльності (31).

Важливою ідеологічною заувагою, оформленою в статті 44 Преамбули Директиви щодо правил ринку електроенергії є положення про те, що наявність енергетичних спільнот громадян не повинна обмежувати існування інших ініціатив громадян, що походять із приватного права (32).

Цікавим є той момент, що обґрунтовуючи положення викладені в Директиві, її розробники зазначають, що права та обов'язки енергетичних спільнот громадян виводять з уже існуючих прав та зобов'язань, таких як свобода контракту, право змінювати постачальника, обов'язки оператора системи розподілу, правила оплати за мережеві послуги та зобов'язання по балансуванню (33).

За задумом розробників 4го Енергопакету ЄС «Енергетичні спільноти громадян є новим явищем завдяки їхній структурі членства, вимогам до урядування та цілям». При цьому вони повинні мати право брати участь у ринках електроенергії без спотворення конкуренції, а всі права та зобов'язання, що існують в інших учасників ринку повинні застосовувати до таких спільнот у недискримінаційний та пропорційний спосіб (34).

Ще одним важливим моментом стосовно таких спільнот є їхнє право ставати операторами систем розподілу, як закритих, так і відкритих. При цьому Директива зазначає, що такі спільноти набувають всіх зобов'язань, що їх мають оператори систем розподілу (35).

Активні клієнти

В контексті тез про громадян як власників енергетичного переходу та критичної важливості участі споживачів у ринку електроенергії, розробники 4го Енергетичного Пакету ЄС також вказують на важливу роль активних клієнтів (active customers).

Преамбула до Директиви щодо внутрішнього ринку, зокрема відзначає: «Всі споживачі повинні мати здатність отримувати вигоду від безпосередньої участі в ринку, особливо через підлаштування їхнього споживання відповідно до ринкових сигналів та, у відповідь — отримання вигод у вигляді нижчих цін на електроенергію або інших заохочуючи платежів. Переваги такої активної участі ймовірно з часом зростатимуть по мірі того, як все більше пасивних споживачів усвідомлюватимуть свої можливості у ролі активних клієнтів і по мірі того, як інформація щодо активної участі стане більш доступною і поширеною» (36). При цьому розробники Директиви вказують на те, що всі споживачі повинні мати право брати участь в управлінні попитом та ставати активними споживачами і вказують на ряд обов'язків держави-членів стосовно інформування споживачів з приводу переваг, що доступні «активним клієнтам» та ризиків участі в динамічних ринках електроенергії (37).

Преамбула до Директиви щодо внутрішнього ринку електроенергії також говорить про те, що всі споживачі повинні мати такі права [\(38\)](#):

- споживати самогенеровану електроенергію;
- накопичувати самогенеровану електроенергію;
- продавати таку електроенергію;
- брати участь в усіх ринках електроенергії;
- надавати послуги з забезпечення гнучкості системи (через накопичувачі, керування попитом, схеми енергоефективності).

Важливим моментом, на який звертає увагу преамбула, є те, що у багатьох країнах-членах ЄС все ще є невинуваті обмеження, дискримінаційні збори, процедури та адміністративні бар'єри, що не дозволяють споживачам ставати активними клієнтами [\(39\)](#).

Особливості підтримки для малої генерації

4^й Енергопакет встановлює нові стандарти для підтримки малої генерації електроенергії з ВДЕ. Директиви (EU) 2018/2001 «Стосовно просування використанні енергії з відновлюваних джерел» та (EU) 2019/944 «Стосовно спільних правил внутрішнього ринку електроенергії» встановлюють ряд заходів для підтримки малих виробників з ВДЕ.

Загальні рамки підтримки виробників ВДЕ

Частина 3 Статті 4^ї Директиви про ВДЕ («Схеми підтримки виробництва електроенергії з ВДЕ») визначає, що схеми підтримки ВДЕ в Державах-членах повинні максимально сприяти інтеграції виробників у існуючі енергетичні ринки. Згідно з логікою цієї статті, виробники енергії з ВДЕ повинні відповідати на цінові сигнали ринку, що дозволить їм максимізувати свої фінансові результати [\(40\)](#). Водночас, підтримка таких виробників повинна проявлятися через додатковий платіж за кожен проданий на організованому ринку одиницю енергії. Такий додатковий платіж може бути як фіксованим так і плаваючим [\(41\)](#).

Практика Німеччини показує, що така логіка, відома як FIP (Feed-In-Premium) або варіанти контракту на різницю (CfD, Contract for Difference) сприяє як зростанню частки відновлюваної генерації, так і конкуренції на організованих ринках.

Таким чином, Директива про ВДЕ вимагає від країн-членів стимулювати участь ВДЕ-виробників у організованих ринках електроенергії (перш за все, ринках на добу наперед) та надання їм винагороди за кожен кіловат×годину електроенергії, продану на цих ринках. Таким способом

вдається досягти двох цілей одночасно — забезпечити стимулювання виробників з ВДЕ та стимулювати конкуренцію на ринку електроенергії за рахунок участі в ньому виробників енергії з ВДЕ.

Водночас Директива визнає, що методи підтримки малої ВДЕ-генерації повинні відрізнятися від методів підтримки малої і пропонує ряд механізмів для підтримки малої/розподіленої генерації, які перелічені нижче.

Полегшення процедур для розподіленої генерації

Розробники 4го Енергопакету передбачили цілий ряд можливостей полегшити адміністративно-процедурне навантаження на малих виробників енергії з ВДЕ. І такі можливості зустрічаються наскрізно як в Директиві (EU) 2018/2001 так і в (EU) 2019/944. Відзначимо найважливіші з них:

1. Держави можуть звільняти малу генерацію від участі в тендерних процедурах

Адміністративні процедури для участі в конкурентних ринках можуть негативно впливати на малих виробників електроенергії з ВДЕ — вони можуть просто не володіти людським ресурсом і капіталом для подачі заявок, наприклад, на ринку на добу наперед.

У зв'язку з цим частина 3 Статті 4^ї Директиви щодо ВДЕ встановлює можливість для держав-членів ЄС надавати виключення від вимоги брати участь в конкурентних ринках для малої генерації (42). Це є логічним кроком — міжнародна практика неодноразово доводила, що аукціонні/тендерні процедури добре підходять для стимулювання великих гравців ринку, що володіють доступом до довготермінових і дешевих позик.

Подібні положення повторюються і в Статті 15 «Адміністративні процедури, регулювання та кодекси». Зокрема, у ній зазначається: «Держави-члени можуть виключати малі установки та демонстраційні проєкти з тендерних процедур. Держави-члени такого можуть розглядати створення механізмів для забезпечення регіональної диверсифікації у розгортанні електроенергії з ВДЕ, зокрема для забезпечення інтеграції в систему, що є ефективною з фінансової точки зору» (43).

2. Спрощені адміністративні процедури для малих виробників

Та ж сама Стаття 15 вимагає від держав-членів щоб адміністративні процедури для малих виробників були спрощеними та проводились на відповідному їм адміністративному рівні і з передбачуваними часовими рамками (44). Крім того, Держави-члени повинні забезпечити «створення спрощених та менш обтяжливих процедур (включаючи прості повідомчі процедури) для децентралізованих засобів та виробництва й накопичення енергії з ВДЕ» (45).

3. Обмеження тривалості дозвільних процедур для малих об'єктів генерації

Частина 5 Статті 16 Директиви щодо ВДЕ («Організація та тривалість дозвільних процесів») встановлює граничний строк на отримання дозвільних рішень стосовно побудови ВДЕ-об'єктів потужністю до 150 кВт. На думку розробників 4го Енергопакету такий строк не повинен перевищувати 1 рік. У окремих виключних випадках, за надання відповідного обґрунтування, такий термін може бути подовжений не більш, як на 1 рік (46).

4. Наявність підручника з отримання дозволів для малої генерації

Частина 3 Статті 16 Директиви щодо ВДЕ містить вимогу до держав-членів ЄС, що органи, які здійснюють надання дозволів для побудови енергетичних об'єктів, повинні надавати (в тому числі — онлайн) підручник з викладеною послідовністю дій для приєднання ВДЕ-генерації до мереж. При цьому там повинні бути прописані процедури для малих електростанцій та проєктів самоспоживання (47).

5. Спрощення процедур приєднання малих установок до мереж

Стаття 17 Директиви з ВДЕ («Прості повідомчі процедури для приєднання до мережі») визначає, що Держави-члени можуть створювати прості процедури для ВДЕ-установок потужністю 10,8-50 кВт за умови, що дотримуються умови стабільності, надійності та безпеки роботи мережі. Йдеться про процедури повідомлення оператора мережі (48).

Водночас, для установок потужністю менше 10 кВт (до 3х фаз) вимагається також встановлювати просту повідомчу процедуру для приєднання до мереж (49).

6. Спрощені процедури для децентралізованої генерації

Стаття 8 Директиви 2019/944 щодо правил ринку електроенергії також містить вимогу спрощених дозвільних процедур для розподіленої генерації: «Країни-члени ЄС забезпечать конкретні спрощені та зрозумілі дозвільні процедури для децентралізованої та/або розподіленої генерації, які братимуть до уваги їхній обмежений розмір та потенційний вплив» (50).

Підтримка для ВДЕ-спільнот

4^й Енергетичний Пакет не обмежується лише підтримкою вже звичної моделі розвитку ВДЕ — коли підтримка надається безпосередньо виробникам електроенергії. Сучасний досвід функціонування розвинутих енергетичних ринків вказує на те, що на ньому з'явилися цілковито нові гравці. Участь деяких із них у енергетичних ринках не пояснюється винятково фінансовою мотивацією.

Зокрема, йдеться про громадян (як окремих, так і об'єднаних в групи), котрі інвестують у ВДЕ і при цьому самі споживають вироблену електроенергію. Енергопакет містить визначення кількох моделей подібної поведінки на ринку:

- самоспоживачі електроенергії з ВДЕ (renewables self-consumers);
- самоспоживачі електроенергії з ВДЕ, що діють спільно (jointly acting renewable self-consumers);
- ВДЕ-спільноти (renewable energy communities);
- енергетичні спільноти громадян (Citizen Energy Communities);
- активні клієнти (active customers).

Ці моделі взаємно накладаються та перетинаються, адже енергетичні спільноти громадян та ВДЕ-спільноти можуть включати в себе самоспоживачів, групових самоспоживачів, активних клієнтів, а енергетичні спільноти громадян можуть бути одночасно і ВДЕ-спільнотами.

Визначення ВДЕ-спільнот

ВДЕ-спільнотам у Директиві щодо ВДЕ 4го Енергетичного Пакету присвячено окрему статтю 22, що називається «Renewable energy communities», що встановлює права та обов'язки таких спільнот. Однак перед дослідженням цих прав і обов'язків потрібно звернути увагу на визначення ВДЕ-спільнот, що міститься у Статті 1 Директиви про ВДЕ. До них належать юридичні особи, котрі **(51)**:

- (a)** відповідно до застосовуваного національного законодавства, засновані на відкритій та вільній участі, є автономною та контролюється власниками акцій або членами, які знаходяться поряд з ВДЕ-проектами, що є у власності або розвиваються такою юрособою;
- (b)** власниками їхніх часток або членами є фізичні особи, МСБ або місцева влада, включно із муніципалітетами;
- (c)** їхньою первинною метою є надання економічних, екологічних або соціально-спільнотних благ своїм власникам часток/акцій або територіям, де вони працюють, радше ніж отримання фінансових доходів;

Таке визначення з одного боку дає значну свободу для імплементації різних бізнес-моделей для ВДЕ-спільнот, з іншого — вказує на те, що їхньою метою має бути не максимізація фінансового прибутку, а радше — задоволення певних потреб членів такої спільноти.

Гарантії існування ВДЕ-спільнот

4^й Енергопакет встановлює ряд положень про недискримінацію ВДЕ-спільнот. Перша з них — це право споживачів брати участь у таких спільнотах, не стикаючись із будь-якими дискримінаційними умовами та процедурами **(52)**. Таким чином, гарантується право споживачів на об'єднання для спільного виробництва енергії з ВДЕ.

При цьому Держави-члени ЄС повинні забезпечити ВДЕ-спільнотам певні права.

До них належать такі **(53)**:

- (a)** виробляти, споживати, накопичувати та продавати електроенергію з ВДЕ, в тому числі через РРА;
- (b)** спільно виробляти та споживати в рамках ВДЕ-спільноти енергію з відновлюваних джерел, що виробляється на установках, що належать таким спільнотам;
- (c)** брати участь у всіх доцільних енергетичних ринках напряду або через агрегаторів без дискримінацій.

Дослідження існуючих бар'єрів

Стаття 22 Директиви про ВДЕ також вимагає від держав-членів проведення оцінки існуючих бар'єрів для розвитку ВДЕ-спільнот та потенціалу для їх розвитку на території відповідних держав **(54)**.

Обов'язковість цього положення дуже важлива, оскільки воно запускає процес формальних урядових оцінок серед країн-членів ЄС бар'єрів для ВДЕ-спільнот, що створює передумови для їх усунення на рівні національного законодавства та регулювання.

Стимулююча регуляторна рамка

Крім гарантій існування таких спільнот, 4^й Енергопакет вимагає від держав створити регуляторну рамку, що дозволить просувати та полегшувати розвиток ВДЕ-спільнот. Ця рамка повинна забезпечувати, зокрема, таке **(55)**:

- усунення несправедливих бар'єрів для створення ВДЕ-спільнот та їхньої діяльності на різних ринках;
- ВДЕ-спільноти, що працюють як агрегатори або постачальники енергії повинні підпорядковуватись умовам, що існують для такої діяльності в країнах-членах;
- відповідні оператори систем розподілу повинні співпрацюють із ВДЕ-спільнотами для полегшення передачі енергії в таких спільнотах;
- ВДЕ-спільноти підпорядковуються чесним, пропорційним та прозорим процедурам, включно із реєстрацією, ліцензуванням, оплатою за мережеві послуги, податки та збори та роблять адекватний та справедливий внесок у підтримку загальної електроенергетичної системи;
- ВДЕ-спільноти не повинні бути дискриміновані у своїх правах чи обов'язках як остаточні споживачі, виробники, постачальники чи оператори систем розподілу чи інші учасники ринку;
- участь у ВДЕ-спільнотах можуть брати всі споживачі, включаючи вразливі домогосподарства та домогосподарства з низькими доходами;
- місцевій владі надається регуляторна підтримка та підтримка у набутті здатності (capacity) уможливлувати та створювати ВДЕ-спільноти.

При цьому, споживачі, що беруть участь у таких спільнотах, згідно з вимогами 4го Енергопакету також повинні бути захищеними.

ВДЕ-спільноти в національних планах з енергетики та клімату

4^й Енергопакет не просто проголошує потребу розробки та втілення стимулювальної рамки для ВДЕ-спільнот, його розробники передбачили механізм впровадження його в країнах-членах ЄС. Згідно з частиною 5 статті 22 Директиви про ВДЕ, держави-члени зобов'язуються внести ключові елементи та план імплементації таких рамок в інтегровані національні енергетичні та кліматичні плани та звіти з їх виконання, що надаються країнами на виконання Regulation (EU) 2018/1999 [\(56\)](#).

Крос-кордонна співпраця ВДЕ-спільнот

Держави-члени ЄС, імплементуючи положення 4го Енергопакету, будуть зобов'язані надати ВДЕ-спільнотам можливість бути відкритими для кроскордонної співпраці, зокрема — участі у них громадян з різних країн [\(57\)](#). Таке положення позитивно вплине на ті регіони ЄС, де прикордонні громади з різних боків кордону тісно між собою пов'язані і співпрацюють на найрізноманітніших рівнях.

Агрегатори

Ще одна форма підтримки малих учасників ринку — це створення якісного регулювання, що дозволяє багатьом власникам розподілених енергетичних ресурсів (мала генерація, керовані навантаження, засоби накопичення) об'єднувати свої ресурси та спільно виступати на ринку. Координатором такого об'єднання виступає агрегатор — компанія, що об'єднує розподілені енергетичні ресурси і керує їхньою участю в ринку. Для прикладу, така компанія може віддалено керувати тисячами акумуляторів, встановлених у домогосподарствах і може їх заряджати чи розряджати одночасно, надаючи свої послуги, наприклад, на ринку допоміжних послуг або заробляючи на різниці у ціні електроенергії.

Чому ми говоримо про агрегаторів у контексті стимулювання розподіленої та/або ецентралізованої ВДЕ-генерації та використання розподілених енергетичних ресурсів? Причина полягає в тому, що агрегатори можуть дозволяти малим генераторам брати участь у тих ринках, де вони не можуть брати участь поодиночці з економічних причин (не вистачає масштабу) відсутність відповідного технічного чи адміністративного персоналу.

Хоч на частині європейських ринків електроенергії агрегатори вже успішно працюють, на інших все ще існують бар'єри для їхньої роботи.

Визначення агрегаторів

Важливим є те, що визначення агрегаторів включено безпосередньо у сам 4^й Енергетичний Пакет. При цьому в Директиві стосовно правил ринку електроенергії існує як визначення ринкової функції агрегування так і визначення «незалежного агрегатора»:

- **«агрегування»** позначає функцію, яку виконує фізична чи юридична особа, що комбінує множинні споживацькі навантаження або згенеровану електроенергію для продажу, купівлі або участі в аукціоні на будь-якому енергетичному ринку (58);
- **«незалежний агрегатор»** означає учасника ринку, що здійснює агрегування і не є афілійованим із постачальником того чи іншого споживача (59).

Такі визначення дають можливість встановити вимоги щодо доступу незалежних агрегаторів на організовані ринки та мінімізувати можливості їх дискримінації з боку існуючих гравців ринку, зокрема — постачальників та вертикально-інтегрованих компаній. Окрім того, визначення агрегації через функцію дозволяє не прив'язувати її до будь-якого із гравців ринку — чи то традиційних, чи нових. Агрегацією може займатись будь-який учасник ринку.

Право на контракт з незалежним агрегатором

Одним з ключових прав закріплених у 4^{му} Енергопакеті, що створюють сприятливі умови для розвитку агрегаторів та їхньої участі у різних ринках, є право споживачів приєднуватись до агрегаторів безвідносно до їхнього поточного постачальника. Стаття 13 Директиви про правила ринку електроенергії «Контракт на агрегування» встановлює, що споживачі можуть купувати та продавати сервіси, пов'язані з електроенергією (крім постачання) у незалежних агрегаторів (60). Окремо зазначається, що контракт на агрегування споживач може підписувати без узгодження цього кроку із своїм існуючим постачальником електроенергії (61).

При цьому споживачі мають право отримувати від свого постачальника дані, що стосуються закупленої ним електроенергії та наданими послугами керування попиту принаймні раз на розрахунковий період (62).

4^й Енергопакет покладає на держави-члени зобов'язання не допускати, щоб до споживачів, які укладають контракт із незалежним агрегатором, застосовувались якісь дискримінаційні технічні або адміністративні вимоги, процедури або стягнення з боку їхнього постачальника електроенергії (63).

У контексті права споживачів приєднуватись до незалежних агрегаторів, 4^й Енергетичний Пакет також захищає їхнє право змінювати агрегатора. Параграфи 1-5 Статті 12 Директиви про правила внутрішнього ринку «Право зміни постачальника та правила нарахувань за таку зміну» фіксують положення, що дозволяють споживачам без жодної дискримінації та оперативно змінювати не лише свого постачальника електроенергії, але й незалежного агрегатора.

Розробка правил та недискримінація

Недискримінаційні умови участі агрегаторів у всіх організованих ринках та розробку правил для роботи агрегаторів розробники 4го Енергетичного Пакету поклали на операторів системи передачі (ОСП). Для цього ОСП у країнах-членах повинні розробити прозорі та партисипативні специфікації, що стандартизують всі допоміжні послуги, що не пов'язані з частотою (64). Такі правила повинні бути затверджені національним Регулятором.

Керування попитом через агрегацію

Як вже згадувалось вище, споживачів розробники 4го Енергетичного Пакету ЄС вважають необхідним елементом для досягнення більшої гнучкості енергосистем (65). При цьому однією з головних ролей споживача у цьому контексті є участь в управлінні попитом.

Директива щодо правил ринку 4го Енергопакету визначає керування попитом таким чином: «керування попитом» означає зміну електричного навантаження кінцевим споживачем відносно їхніх звичайних або поточних патернів споживання, що відбувається у відповідь на ринкові сигнали (включаючи динамічні ціни на електроенергію або заохочувальні платежі), або у відповідь на прийняття заявки кінцевого споживача на продаж зменшення споживання, або збільшення ціни на організованому ринку (66). Така відповідь може бути реалізована самостійно споживачем або через агрегатора.

Оскільки така діяльність для споживачів є більш ефективною за посередництва професійного учасника ринку, що представляє їхні інтереси — агрегатора, то у Директиві з правил внутрішнього ринку цій темі присвячена ціла стаття 17 — «Керування попиту через агрегацію». У Пункті 1-му цього розділу вказується, що держави-члени ЄС дозволятимуть та сприятимуть участі в управлінні попитом через агрегування (67). При цьому держави повинні забезпечити можливість для участі агрегаторів з управління попитом в усіх ринках електроенергії без дискримінації нарівні з виробниками електроенергії (68). При цьому Директива з правил внутрішнього ринку вказує на те, що держави повинні забезпечити відсутність дискримінації агрегаторів з боку операторів систем передача та розподілу (69).

Крім того, держави-члени повинні забезпечити відповідну регуляторну рамку, що містить хоча б такі елементи (70):

- право споживачів на участь в агрегації (в тому числі через незалежного агрегатора) без отримання згоди від інших учасників ринку;
- недискримінаційні правила стосовно ролей та відповідальностей;
- зобов'язання учасників ринку, задіяних у агрегуванні, бути фінансово відповідальні за створені ними небаланси;
- забезпечення відсутності обмежень та неналежних стягнень з боку постачальників стосовно споживачів, що мають контракти з незалежними агрегаторами;

- механізм вирішення конфліктів між учасниками ринку, задіяними в агрегації (в тому числі стосовно небалансів).

Важливим моментом є те, що 4^й Енергопакет також вимагає від держав-членів розробки технічних вимог для участі в керуванні попитом на всіх сегментах ринку електроенергії. Таку розробку повинен здійснювати національний Регулятор у сфері енергетики (або ОСП та ОСР, якщо цього вимагає законодавство) у тісній співпраці з учасниками ринку та кінцевими споживачами [\(71\)](#).

Горизонтальна взаємодія між гравцями ринку

Розробники 4го Енергопакету ЄС значно просунулись не лише у створенні сприятливої законодавчої рамки для ВДЕ-спільнот та агрегаторів, приклади яких вже існують на європейських ринках. Цей Енергопакет також містить принципово нові моделі функціонування ринків, що до цього часу ще не набули значного поширення навіть у розвинутих країнах, однак мають значний потенціал.

Горизонтальна торгівля електроенергією (peer-to-peer trading)

Стаття 2 Директиви про ВДЕ містить визначення горизонтальної торгівлі з ВДЕ (peer-to-peer trading of renewable energy) — це «продаж електроенергії з ВДЕ між учасниками ринку з використанням контракту з попередньо визначеними умовами, що керують автоматичним виконанням та завершенням транзакції, що здійснюється або напряду між учасниками ринку, або опосередковано через третю сторону, що є учасником ринку, таку як агрегатор» [\(72\)](#).

Право здійснювати таку горизонтальну торгівлю надається споживачам, виробникам, постачальникам та агрегаторам. Пізніше в Директиві це визначення використовується у Статті 21 «самоспоживачі енергії з ВДЕ», де закріплюється право самоспоживачів брати участь в горизонтальній торгівлі електроенергією з ВДЕ.

Наявність самого такого визначення є величезним кроком вперед в розвитку енергетичних ринків — воно створює юридичне підґрунтя для роботи спільнот, що обмінюються електроенергією, виробленою, наприклад, із домашніх установок. Зазвичай такі спільноти створюють внутрішній «ринок» для обміну електроенергією із власної ВДЕ-генерації, що є цілком добровільним та не потребує регулювання з боку держави. Однією з найперших (і, напевне, найвідоміших)

серед таких спільнот є [Brooklyn Microgrid](#) в США, що об'єднує групу громадян із сонячними електростанціями та акумуляторами, що обмінюються між собою електроенергією.

Положення про peer-to-peer trading є дуже важливими для створення більш інклюзивного ринку електроенергії, оскільки дозволяють спільнотам та малим гравцям створювати ринки, що не потребують надлишкового зовнішнього регулювання, що створює додаткові стимули для розвитку розподілених енергетичних ресурсів, в тому числі — децентралізованої генерації.

Спільне використання ВДЕ-установок (electricity sharing)

Ще одним важливим поняттям для розвитку децентралізованої генерації є «спільне використання ВДЕ-установок» (sharing of renewable energy). Директива дозволяє самоспоживачам, що розташовані в одній будівлі, спільно використовувати свої установки, що виробляють електроенергію із ВДЕ — обмінюватись електроенергією. При цьому оплата за використання ними відповідної мережі (якщо вона їм не належить) повинна бути недискримінаційною [\(73\)](#).

Самоспоживачі та захист їхніх прав

Розробники 4го Енергетичного пакету приділили значну увагу захисту прав самоспоживачів — тих фізичних та юридичних осіб, що володіють власними засобами генерації електроенергії. Відповідно до визначення самоспоживачів, йдеться перш за все про споживачів енергії з ВДЕ:

«самоспоживач ВДЕ» — кінцевий споживач, що працює в рамках свого місця розташування, розташованого у обмежених кордонах (або, якщо це дозволено державою-членом — в рамках інших місць розташування), що генерує електроенергію для власного споживання і хто може накопичувати або продавати самозгенеровану електроенергію з ВДЕ, за умови, що для самоспоживачів, що не є домогосподарствами, така діяльність не належить до його головної комерційної чи професійної діяльності» [\(74\)](#).

Гарантії права на самоспоживання

4^й Енергопакет визначає те, що кожен споживач має право стати самоспоживачем та вимагає, що держави забезпечили самоспоживачам напряду чи через агрегаторів такі можливості [\(75\)](#):

(a) генерувати електроенергію з ВДЕ (включно з енергією для власного споживання), накопичувати надлишок електроенергії з ВДЕ та продавати його через договори про купівлю електроенергії (РРА), постачальників електроенергії та горизонтальну торгівлю (peer-to-peer trading arrangements);

(b) встановлювати та використовувати системи накопичення електроенергії, поєднані з установками, що генерують електроенергію для самоспоживання без додаткових обтяжень або будь-яких подвійних нарахувань (враховуючи мережеві платежі) за електроенергію, що залишається в рамках території споживача.

При цьому стаття 20 Директиви щодо ВДЕ встановлює цілий ряд положень, що запобігають дискримінації самоспоживачів. Зокрема, зазначається, що на самоспоживачів (безвідносно до того чи, продають вони згенеровану електроенергію третім особам, чи без неї) не може бути накладено додаткових або диспропорційних стягнень, або процедур чи мережевих відрахувань, що не відповідають реальним витратам [\(76\)](#).

При цьому Директива зазначає, що самоспоживачі повинні залишати за собою всі права та зобов'язання кінцевих споживачів (77). Крім того, такий самоспоживач повинен мати право користуватись якоюсь із застосовних до нього схем підтримки (наприклад, «зелений» тариф) (78).

Пропорційні стягнення з самоспоживачів

Прагнучи максимально гарантувати права самоспоживачів та збалансувати їх з інтересами підтримання електроенергетичних систем кран-членів, розробники 4го Енергопакету ЄС виписали також положення стосовно стягнень та платежів, які можуть застосовуватись до електроенергії, яка була вироблена та спожита самоспоживачами «за лічильником». Директива щодо ВДЕ 4го Енергетичного Пакету передбачає, що на вироблену та спожиту «за лічильником» електроенергію можуть існувати недискримінаційні та пропорційні нарахування/стягнення, якщо настає одна або кілька умов (79):

- (а) якщо генерація електроенергії для самоспоживання підтримується через одну із схем підтримки. При цьому розмір таких стягнень не повинен підривати економічну доцільність проєкту та дієвість схеми підтримки;
- (b) якщо, починаючи з грудня 2026 року, загальна частка установок для самоспоживання перевищує 8% від загальної встановленої потужності у тій чи іншій державі-члені і при цьому дослідження показують, що дотримання прав викладених в пункті «гарантія прав на самоспоживання» призводить до значних або диспропорційних навантажень на довготермінову фінансову стійкість електроенергетики, або створює заохочення більші, ніж об'єктивно потрібні для досягнення фінансово ефективного розгортання генерації енергії з ВДЕ. При цьому зазначається, що таке дослідження повинне бути проведене національним Регулятором у відкритий та партисипативний спосіб;
- (с) якщо електроенергія з ВДЕ для самоспоживання виробляється на установках із загальною встановленою потужністю не більше 30 кВт.

Відсутність обмежень стосовно власності на установок споживачів

Особливо важливим положенням стосовно установок самоспоживачів є чітко виписаний дозвіл на володіння та управління ними третіх сторін: «Установки самоспоживача з ВДЕ можуть бути у власності третіх сторін, або така третя сторона може їх інсталювати чи керувати ними (включно з обліком та підтримкою) за умови, що така третя сторона діє за вказівкою самоспоживача. Така третя сторона сама по собі не буде вважатись самоспоживання з ВДЕ» (80).

Важливість цих положень полягає у тому, що вони відкривають шлях до цілого ряду нових способів постачання електроенергії з ВДЕ споживачам:

- споживач може скористатись послугами компаній, відомих як «вертикальні інтегратори за лічильником»;

- споживач може отримувати електроенергію з ВДЕ від постачальника електроенергії, установки якого розташовані у нього вдома;
- споживач може орендувати ВДЕ-установки у третьої особи і за рахунок цього мати незмінну вартість електроенергії;
- самоспоживачі можуть користуватись лізинговими схемами фінансування ВДЕ-установок на своїй території.

Це невелике положення є дуже важливим через те, що воно дозволяє значно знизити первинні інвестиції у власні ВДЕ-установки для самоспоживачів.

Усунення бар'єрів для самоспоживачів

Стаття 20 Директиви щодо ВДЕ визначає, що держави-члени ЄС повинні впровадити в себе стимулюючі рамки для просування та полегшення самоспоживання з ВДЕ на основі оцінки існуючих невинуватених бар'єрів на території цих держав та в рамках їхніх енергетичних мереж [\(81\)](#). Серед іншого такі стимулюючі рамки, повинні:

- (a)** вирішувати проблему доступності самоспоживання з ВДЕ для всіх кінцевих споживачів, включно з тими, що належать до вразливих домогосподарств, або з низьким доходом;
- (b)** стосуватись проблеми невинуватених бар'єрів для фінансування проєктів на ринку та заходів полегшення доступу до фінансування;
- (c)** вирішувати проблеми, створені іншими невинуватеними регуляторними бар'єрами для самоспоживачів, включаючи ті, що існують для орендарів житла;
- (d)** заохочувати власників будівель створювати можливості для самоспоживання, в тому числі — для орендарів;
- (e)** надавати самоспоживачам з ВДЕ, які генерують електроенергію в мережу, недискримінаційний доступ до відповідних існуючих схем підтримки, а також до всіх сегментів ринку електроенергії;
- (f)** забезпечувати належний та адекватний вклад самоспоживачів із ВДЕ у загальну систему фінансової підтримки мереж у випадку, коли електроенергія віддається у мережу.

Групові самоспоживачі

Директива про ВДЕ надає окреме визначення для ВДЕ самогенераторів, що діють у групі (jointly acting renewables self-consumers) — група, що складається щонайменше з двох самоспоживачів, що діють спільно та розташовані у тій самій будівлі або багатоквартирному кварталі [\(82\)](#).

На такі групи також поширюються права самоспоживачів. Зокрема, у частині 4 статті 20 Директиви про ВДЕ вказано, що самогенератори, які діють у групі, мають права на таку ж

діяльність, яку ведуть окремі самогенератори [\(83\)](#). При цьому такі самогенератори, організовані в групи, мають право спільно використовувати електроенергію (sharing of renewable energy) зі своїх установок без жодних дискримінаційних умов, що стосуються сплати за мережу [\(84\)](#).

Можливості для енергетичних спільнот громадян

У 4^{му} Енергетичному Пакеті ЄС енергетичні спільноти громадян (Citizen Energy Communities) визначаються як юридичні особи, які [\(85\)](#):

- (a)** засновані на добровільній та відкритій участі та контролюються членами або акціонерами, до яких належать фізичні особи місцеві органи влади (включаючи муніципалітети) або малі підприємства;
- (b)** своєю головною ціллю радше, ніж генерування фінансового прибутку, вони мають надання вигод, пов'язаних із довкіллям, економічних або соціально-спільнотних вигод своїм членам чи територіям, де вони працюють;
- (c)** можуть брати участь у генерації електроенергії (включно з ВДЕ), споживанні, агрегуванні, розподілі, накопиченні енергії, сервісах з енергоефективності, або зарядки електромобілів, або наданні інших енергетичних послуг своїм членам або акціонерам;

Таке визначення має значні наслідки, оскільки дозволяє самоорганізованим місцевим групам громадян забезпечувати свої власні енергетичні потреби в рамках місцевих проєктів. Йдеться не лише про споживання електроенергії з ВДЕ, але й про оперування місцевими мережами або надання послуг з енергоефективності місцевій громаді.

Інструмент енергетичних спільнот дозволяє громадам, що хочуть взяти частину власного енергопостачання під свій контроль, зробити саме це. При цьому 4^й Енергопакет вимагає від держав-членів забезпечити відповідне регулювання таких спільнот. Вони повинні забезпечити добровільну та відкриту участь громадян у таких спільнотах [\(86\)](#). При цьому члени таких спільнот повинні мати право на вихід з них та не повинні втрачати права споживачів чи активних клієнтів при перебуванні в таких спільнотах [\(87\)](#). Важливим є також положення про забезпечення недискримінаційних та справедливих умов участі таких спільнот у ринку електроенергії [\(88\)](#).

Держави-члени можуть надати Енергетичним Спільнотам Громадян також, згідно зі статтею 16 Директиви про правила внутрішнього ринку, право засновувати, купувати або брати в лізинг розподільчі мережі та автономно керувати ними (із застереженнями, викладеними окремо) [\(89\)](#). При цьому такі спільноти мають цілий ряд прав, зокрема — права на участь в різних ринках електроенергії [\(90\)](#).

Окремо також визначаються права енергетичних спільнот громадян у випадку, якщо держави їм надають право володіти, винаймати або купувати місцеві розподільчі мережі. Такі спільноти мають право [\(91\)](#):

- підписувати угоди із зовнішніми розподільчими мережами, до яких приєднані їхні мережі;
- окремо обліковувати електроенергію, отриману із зовнішньої розподільчої мережі та відпущеної в неї;
- не повинні дискримінувати або шкодити споживачам, що залишаються приєднаними до розподільчої мережі.

Інструмент енергетичних спільнот громадян значною мірою за своїми функціями подібний до ВДЕ-спільнот, описаних вище, з тією різницею, що енергетичні спільноти громадян мають більше прав у плані управління власними мережами. Такий інструмент може бути корисний для тих випадків, коли громади хочуть зробити свою мережу комунальною — процес, що відомий в Північній Європі як ремуніципалізація (*re-municipalisation*).

Активні клієнти та їхні права

Ще один інструмент для участі споживачів у ринку електроенергії, що закладається у 4^{му} Енергопакеті ЄС — активні клієнти (*active customers*). Їх визначення за змістом дещо перетинається із визначенням самоспоживачів, однак у більшій мірі орієнтоване на клієнтів, що залучені до агрегації:

«активний клієнт» означає кінцевого клієнта (або групу чи спільно діючих кінцевих клієнтів), який споживає або накопичує електроенергію, згенеровану на його території в рамках обмежених границь, або (де це дозволяється державою-членом) на інших територіях, або той клієнт, що продає самогенеровану електроенергію, або бере участь у схемах з забезпечення гнучкості або енергоефективності за умови того, що ця діяльність не є його основною комерційною чи професійною активністю [\(92\)](#).

Правам та обов'язкам активних клієнтів присвячено Статтю 15 («Active Customers») Директиви щодо правил внутрішнього ринку. Перше ж положення у цій статті зазначає, що держави-члени ЄС повинні забезпечити відсутність диспропорційних чи дискримінаційних вимог, адміністративних вимог, процедур та зборів та мережевих зборів, що не відповідають реальній вартості таких зборів [\(93\)](#).

Там же визначено цілий ряд прав, які мають активні клієнти [\(94\)](#):

- працювати напряду чи через агрегаторів;
- продавати самогенеровану електроенергію, в тому числі через PPA;
- брати участь в схемах забезпечення гнучкості та енергоефективності;

- делегувати третім особам управління своїми установками (в тому числі встановленням, оперуванням, обробкою даних та підтримкою);
- платити за мережеві послуги на недискримінаційній основі, роблячи співмірний внесок в підтримку спільних витрат електроенергетичної системи;
- фінансово відповідати за створені небаланси.

При цьому Директива щодо правил ринку визначає, що держави-члени ЄС мають право створювати у себе в законодавстві різні визначення для окремих активних клієнтів та активних клієнтів, що діють у групі. При цьому різниця у регулюванні їхньої діяльності повинна бути пропорційною та належним чином обґрунтованою [\(95\)](#).

Стаття 15 також закріплює ряд важливих прав за активними клієнтами, що володіють установками для накопичення електроенергії. Серед них найважливішим є право на приєднання до мережі у розумні строки, за умов забезпечення відповідальності за баланс та обліку [\(96\)](#). Крім того, власники таких установок не повинні стикатись з подвійними платежами (включаючи оплату за мережеві послуги) при використанні накопиченої електроенергії на своїй території або при наданні послуг з забезпечення гнучкості системним операторам. Директива також забороняє встановлювати непропорційні ліцензійні вимоги або стягнення [\(97\)](#).

Ще одним важливим правом активного клієнта є право надавати одразу кілька сервісів одночасно за умов наявності технічної можливості надання таких послуг [\(98\)](#).

Важливим є зв'язок між поняттями «активний клієнт» та «енергетична спільнота громадян». Відповідно до пункту (d) параграфу 1 статті 16 Директиви щодо правил ринку, стосовно самогенераційної електроенергії енергетичні спільноти громадян мають статус активних клієнтів [\(99\)](#). Крім того, члени енергетичних спільнот громадян не втрачають своїх прав і обов'язків як активні клієнти [\(100\)](#). Таким чином, наприклад, домогосподарство може бути підключене до мережі, що належить місцевій енергетичній спільноті громадян, однак бути залученим до програми управління попитом через окремого агрегатора.

Рекомендації щодо політик підтримки ВДЕ в Україні

Ключові здобутки 4го Енергопакету

4^й Енергетичний Пакет ЄС є великим кроком і здобутком у створенні значно вільнішого, менш монополізованого ринку електроенергії із суттєво ширшим складом учасників та різноманітнішими бізнес-моделями. Структура такого ринку дає більше можливостей для участі в ньому розподіленої децентралізованої генерації та нових малих гравців, а також створює передумови до активного

залучення споживачів до участі в ринку. Все це разом створює нові можливості для широкого розгортання розподілених енергетичних ресурсів.

Це стає можливим за рахунок включення до 4го Енергетичного Пакету таких елементів:

- формалізацію понять ВДЕ-спільнот, енергетичних спільнот громадян, самоспоживачів, агрегаторів, малої та розподіленої генерації, активних споживачів;
- надання цим новим учасникам ринку можливості на недискримінаційних умовах брати участь в ринках електроенергії;
- захист прав окремих споживачів та груп споживачів на самогенерацію;
- усунення штучних бар'єрів та дискримінацій для малих гравців ринку;
- стимулювання урядів до дослідження бар'єрів для розвитку ВДЕ-спільнот;
- підвищення гранулярності енергетичних ринків та відповідне спрощення регуляторних процедур для малих учасників ринку;
- наскрізне закладання принципу пропорційності виплат та стягнень;
- створення додаткових можливостей для горизонтальних форм взаємодії (P2P trading, electricity sharing);
- створення чітких рамок для агрегаторів та забезпечення їхньої недискримінації як учасників ринку.

Для нашої країни 4^й Енергетичний Пакет ЄС створює важливий дороговказ і модель розвитку ринку електроенергії, що є набагато менш монополізований та створює значно більші можливості для участі громадян та малих гравців ринку.

Рекомендації для України

Україні щойно почала впроваджувати нову модель ринку електроенергії, яка, за словами її розробників, повинна відповідати положенням Зго Енергетичного Пакету ЄС. При цьому енергетика в Україні залишається монополізованою сферою, а залучення громадян та роль малих гравців на цьому ринку поки що є мінімальною. Наше попереднє дослідження показало, що на ринку ВДЕ всього 2,46% встановленої потужності становлять станції до 1 МВт. Тобто, участь малих гравців в українському ринку є в рамках статистичної похибки, бо дизайн ринку все одно залишається орієнтованим на монополію.

У цих умовах автор цього Звіту вважає за доцільне не винаходити специфічний український «велосипед», а поетапно впроваджувати в українське законодавство положення 4го Енергопакету, що можуть забезпечити більшу участь малих учасників ринку та громадян у ринку електроенергії.

Рекомендації, сформульовані у цьому розділі, потрібно сприймати не як фінальні пропозиції, а радше як спосіб розпочати ширшу дискусію стосовно того, як Україна може підтримувати розподілену/децентралізовану генерацію та здійснюватиме відкриття ринку для нових гравців.

Передумови

На сьогодні впровадження положень, подібних до 4го Енергетичного Пакету ЄС, в українське законодавство гальмується невирішеністю цілого ряду більш засадничих для функціонування ринку електроенергії проблем. Йдеться, зокрема, про:

- проблему кроссубсидування та пов'язану з нею проблему занижених цін для населення;
- пов'язану із зазначеною вище проблемою ПСО, яке в поточному стані де факто зупиняє конкуренцію за домашнього споживача на роздрібному ринку електроенергії — таким чином роздрібний ринок для домогосподарств, поки що лишається лише на папері;
- проблему неякісної підготовки регуляторних документів та законопроектів;
- проблему політичного тиску та впливу на Регулятора.

Вирішення цих проблем є важливими передумовами для руху далі, хоча окремі положення з 4го Енергопакету в Україні можна починати впроваджувати вже зараз.

Проведення публічного дослідження бар'єрів для малих гравців ринку та децентралізованої генерації

Серед заходів запропонованих у 4^{му} Енергетичному Пакеті для стимулювання розподіленої генерації є зобов'язання держав-членів вивчати існуючі бар'єри для малих гравців енергетичного ринку. Такі дослідження, згідно з умовами цього документу, повинні проводитись Регулятором, бути публічними з залученням до цього самих учасників ринку та широкого кола стейкхолдерів.

Застосування такої логіки в Україні, на думку автора цього звіту, теж має сенс, оскільки дозволить зробити публічними і винести на широку дискусію розробників політик ті невинуваті бар'єри, з якими нині стикаються малі учасники ринку електроенергії.

Підвищення гранулярності регулювання

Один з важливих підходів, що використовувався розробниками 4го Енергетичного Пакету ЄС, — це підвищення гранулярності регулювання. Такий підхід забезпечує те, що до різних за масштабами впливу на ринок гравців застосовують різний рівень складності регулювання, технічних вимог та адміністративно-дозвільних процедур. Такий підхід повинен стати наскрізним для української законодавчої та регуляторної рамки в енергетиці. У рамках цього підходу пропонується:

- розробити визначення «малий виробник енергії»;
- встановити полегшені умови приєднання до мереж для таких виробників електроенергії;
- встановити простіші ліцензійні умови для таких виробників електроенергії.

Визначення енергетичних спільнот громадян

В Україні сьогодні існують неформальні об'єднання, що можуть працювати подібно до енергетичних спільнот громадян у ЄС. Для того, щоб такі спільноти почали формально працювати в Україні, необхідно здійснити декілька важливих змін в законодавстві:

- створення визначень енергетичних спільнот громадян, сумісного із визначеннями, даними у 4^{му} Енергетичному Пакеті ЄС;
- створення критеріїв для визначення їхньої прибутковості/неприбутковості для застосування до них відповідного податкового режиму;
- забезпечення недискримінації таких спільнот на ринках електроенергії з боку постачальників електроенергії, операторів систем розподілу, оператора системи передачі;
- унормування стосунків таких спільнот з іншими учасниками ринку електроенергії;
- надання дозволу таким спільнотам утворювати власні мережі або орендувати їх.

Розробка регуляторної рамки для агрегаторів

Україні сьогодні дуже потрібна гнучкість енергосистеми для того, щоб відповідати на виклик зростання слабко прогнозованої ВДЕ-генерації. Одним із інструментів для цього можуть бути споживачі та їх залучення до керування попитом через агрегаторів.

Сьогодні в українському законодавстві відсутнє визначення агрегаторів, воно присутнє лише на рівні Кодексу Системи Передачі. Це визначення є недосконалим і його наявність не створює можливості для існування агрегаторів як учасників ринку електроенергії.

Для того, щоб агрегатори в українських умовах почали працювати необхідні такі законодавчі та регуляторні передумови:

- розробка і закріплення на рівні законодавства нового визначення для агрегаторів;
- закріплення положень про недискримінацію незалежних агрегаторів;
- розробка технічних документів та стандартів для участі агрегаторів у організованих ринках електроенергії;
- створення регуляторних документів, що дозволять регуляторам отримувати винагороду за власні послуги.

Самоспоживачі

Розробка визначення самоспоживачів є важливою для стимулювання використання ВДЕ-установок для забезпечення власних потреб споживачів:

- створення нового визначення для самоспоживачів;

- створення визначення групових самоспоживачів. Це положення може бути особливо важливим для власників малих мереж;
- розробка положень про недискримінацію для самоспоживачів.

Надання можливості для горизонтальної торгівлі

Однією з перспективних моделей розвитку в Україні децентралізованої генерації з ВДЕ є впровадження горизонтальної торгівлі або обміну електроенергією (electricity sharing, peer-to-peer electricity sharing).

Для того, щоб в Україні така модель стала можливою, необхідно внести такі зміни в законодавство:

- відмовитись від звуження визначення електроенергії винятково як товару;
- створити законодавчі визначення для горизонтальних моделей торгівлі електроенергією;
- визначити методології, за якими енергетичні спільноти громадян та самоспоживачі можуть здійснювати горизонтальну торгівлю електроенергією.

Перелік посилань

При кліканні на номер посилання можна повернутись назад на сторінку.

1 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Preamble, (3) Directive 2003/54/EC of the European Parliament and of the Council (5) and Directive 2009/72/EC have made a significant contribution towards the creation of the internal market for electricity. However, the Union's energy system is in the middle of a profound change. The common goal of decarbonising the energy system creates new opportunities and challenges for market participants. At the same time, technological developments allow for new forms of consumer participation and cross-border cooperation. There is a need to adapt the Union market rules to a new market reality.

2, 3 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Preamble, (4) The Commission Communication of 25 February 2015, entitled 'A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy', sets out a vision of an Energy Union with citizens at its core, where citizens take ownership of the energy transition, benefit from new technologies to reduce their bills and participate actively in the market, and where vulnerable consumers are protected.

The Commission Communication of 15 July 2015, entitled 'Delivering a New Deal for Energy Consumers', put forward the Commission's vision for a retail market that better serves energy

consumers, including by better linking wholesale and retail markets. By taking advantage of new technology, new and innovative energy service companies should enable all consumers to fully participate in the energy transition, managing their consumption to deliver energy efficient solutions which save them money and contribute to the overall reduction of energy consumption.

The Commission Communication of 15 July 2015, entitled 'Launching the public consultation process on a new energy market design', highlighted that the move away from generation in large central generating installations towards decentralised production of electricity from renewable sources and towards decarbonised markets requires adapting the current rules of electricity trading and changing the existing market roles. The Communication underlined the need to organise electricity markets in a more flexible manner and to fully integrate all market players – including producers of renewable energy, new energy service providers, energy storage and flexible demand. It is equally important for the Union to invest urgently in interconnection at Union level for the transfer of energy through high-voltage electricity transmission systems.

DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources,

Preamble: (76) The Energy Union strategy also recognised the role of the citizen in the energy transition, where citizens take ownership of the energy transition, benefit from new technologies to reduce their bills, and participate actively in the market.

4, 5 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Preamble, (10) Consumers have an essential role to play in achieving the flexibility necessary to adapt the electricity system to variable and distributed renewable electricity generation.

Technological progress in grid management and the generation of renewable electricity has unlocked many opportunities for consumers. Healthy competition in retail markets is essential to ensuring the market-driven deployment of innovative new services that address consumers' changing needs and abilities, while increasing system flexibility. However, the lack of real-time or near real-time information provided to consumers about their energy consumption has prevented them from being active participants in the energy market and the energy transition. By empowering consumers and providing them with the tools to participate more in the energy market, including participating in new ways, it is intended that citizens in the Union benefit from the internal market for electricity and that the Union's renewable energy targets are attained.

6 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Preamble, (37) All consumers should be able to benefit from directly participating in the market, in particular by adjusting their consumption according to market signals and, in return, benefiting from lower electricity prices or other incentive payments. The benefits of such active participation are likely to increase over time, as the awareness of otherwise passive consumers is raised about their possibilities as active customers and as the information on the possibilities of active participation becomes more accessible and better known. Consumers should have the possibility of participating in all forms of demand response. They should therefore have the possibility of benefiting from the full deployment of smart metering systems and, where such deployment has been negatively assessed, of choosing to have a smart metering system and a dynamic electricity price contract. This should allow them to adjust their consumption according to real-time price signals that reflect the value and cost of electricity or transportation in different time periods, while Member States should

ensure the reasonable exposure of consumers to wholesale price risk. Consumers should be informed about benefits and potential price risks of dynamic electricity price contracts. Member States should also ensure that those consumers who choose not to actively engage in the market are not penalised. Instead, their ability to make informed decisions on the options available to them should be facilitated in the manner that is the most suited to domestic market conditions.

7 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Preamble, (41) Demand response is pivotal to enabling the smart charging of electric vehicles and thereby enabling the efficient integration of electric vehicles into the electricity grid which will be crucial for the process of decarbonising transport.

8, 9 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Preamble, (39) All customer groups (industrial, commercial and households) should have access to the electricity markets to trade their flexibility and self-generated electricity. Customers should be allowed to make full use of the advantages of aggregation of production and supply over larger regions and benefit from cross-border competition. Market participants engaged in aggregation are likely to play an important role as intermediaries between customer groups and the market. Member States should be free to choose the appropriate implementation model and approach to governance for independent aggregation while respecting the general principles set out in this Directive. Such a model or approach could include choosing market-based or regulatory principles which provide solutions to comply with this Directive, such as models where imbalances are settled or where perimeter corrections are introduced. The chosen model should contain transparent and fair rules to allow independent aggregators to fulfil their roles as intermediaries and to ensure that the final customer adequately benefits from their activities. Products should be defined on all electricity markets, including ancillary services and capacity markets, so as to encourage the participation of demand response.

10, 11 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Preamble, (42) Consumers should be able to consume, to store and to sell self-generated electricity to the market and to participate in all electricity markets by providing flexibility to the system, for instance through energy storage, such as storage using electric vehicles, through demand response or through energy efficiency schemes. New technology developments will facilitate those activities in the future. However, legal and commercial barriers exist, including, for example, disproportionate fees for internally consumed electricity, obligations to feed self-generated electricity to the energy system, and administrative burdens, such as the need for consumers who self-generate electricity and sell it to the system to comply with the requirements for suppliers, etc. Such obstacles, which prevent consumers from self-generating electricity and from consuming, storing or selling self-generated electricity to the market, should be removed while it should be ensured that such consumers contribute adequately to system costs. Member States should be able to have different provisions in their national law with respect to taxes and levies for individual and jointly-acting active customers, as well as for household and other final customers.

12, 13 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (17) Small-scale installations can be of great benefit to increase public acceptance and to ensure the rollout of renewable energy projects, in particular at local level. In order to ensure participation of such small-scale installations, specific conditions, including feed-in tariffs, might therefore still be necessary to ensure a positive cost-benefit ratio, in accordance with Union law relating to the electricity market. The definition of small-scale installations for the purposes of obtaining such support is important to provide legal certainty for investors. State aid rules contain definitions of small-scale installations.

14 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (1) сторінка 4 “ In particular, Member States should be allowed to grant exemptions from tendering procedures and direct marketing to small-scale installations and demonstration projects in order to take into account their more limited capabilities.”

15 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (63) When favouring the development of the market for energy from renewable sources, it is necessary to take into account the positive impact on regional and local development opportunities, export prospects, social cohesion and employment opportunities, in particular as concerns SMEs and independent energy producers, including renewables self-consumers and renewable energy communities.

16 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (65) It is appropriate to allow for the development of decentralised renewable energy technologies and storage under non-discriminatory conditions and without hampering the financing of infrastructure investments. The move towards decentralised energy production has many benefits, including the utilisation of local energy sources, increased local security of energy supply, shorter transport distances and reduced energy transmission losses. Such decentralisation also fosters community development and cohesion by providing income sources and creating jobs locally.

17, 18 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (70) The participation of local citizens and local authorities in renewable energy projects through renewable energy communities has resulted in substantial added value in terms of local acceptance of renewable energy and access to additional private capital which results in local investment, more choice for consumers and greater participation by citizens in the energy transition. Such local involvement is all the more crucial in a context of increasing renewable energy capacity. Measures to allow renewable energy communities to compete on an equal footing with other producers also aim to increase the participation of local citizens in renewable energy projects and therefore increase acceptance of renewable energy.

19 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (26) Member States should ensure that renewable energy communities can participate in available support schemes on an equal footing with large participants. To that end, Member States should be allowed to take measures, such as providing information, providing

technical and financial support, reducing administrative requirements, including community-focused bidding criteria, creating tailored bidding windows for renewable energy communities, or allowing renewable energy communities to be remunerated through direct support where they comply with requirements of small installations.

20 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (50) The lack of transparent rules and coordination between the different authorisation bodies has been shown to hinder the deployment of energy from renewable sources. Providing guidance to applicants throughout their administrative permit application and granting processes by means of an administrative contact point is intended to reduce complexity for project developers and increase efficiency and transparency, including for renewables self-consumers and renewable energy communities. Such guidance is to be provided at an appropriate level of governance, taking into account the specificities of Member States. The single contact points should guide the applicant and facilitate through the entire administrative process so that the applicant is not obliged to contact other administrative bodies in order to complete the permit-granting process, unless the applicant prefers to do so.

21, 22 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (71) The specific characteristics of local renewable energy communities in terms of size, ownership structure and the number of projects can hamper their competition on an equal footing with large-scale players, namely competitors with larger projects or portfolios. Therefore, it should be possible for Member States to choose any form of entity for renewable energy communities, provided that such an entity may, acting in its own name, exercise rights and be subject to obligations. To avoid abuse and to ensure broad participation, renewable energy communities should be capable of remaining autonomous from individual members and other traditional market actors that participate in the community as members or shareholders, or who cooperate through other means such as investment. Participation in renewable energy projects should be open to all potential local members based on objective, transparent and non-discriminatory criteria. Measures to offset the disadvantages relating to the specific characteristics of local renewable energy communities in terms of size, ownership structure and the number of projects include enabling renewable energy communities to operate in the energy system and easing their market integration. Renewable energy communities should be able to share between themselves energy that is produced by their community-owned installations. However, community members should not be exempt from relevant costs, charges, levies and taxes that would be borne by final consumers who are not community members, producers in a similar situation, or where public grid infrastructure is used for those transfers.

23 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (72) Household consumers and communities engaging in renewables self-consumption should maintain their rights as consumers, including the rights to have a contract with a supplier of their choice and to switch supplier.

24 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (51) Lengthy administrative procedures constitute a major administrative

barrier and are costly. The simplification of administrative permit granting processes, and clear time-limits for decisions to be taken by the authorities competent for issuing the authorisation for the electricity generation installation on the basis of a completed application, should stimulate a more efficient handling of procedures, thereby reducing administrative costs. A manual of procedures should be made available to facilitate the understanding of procedures for project developers and citizens wishing to invest in renewable energy. In order to foster the uptake of renewable energy by microenterprises and small and medium-sized enterprises (SMEs) and individual citizens, in accordance with the objectives set out in this Directive, a simple-notification procedure for grid connections to the competent body should be established for small renewable energy projects, including those that are decentralised, such as rooftop solar installations. In order to respond to the increasing need for the repowering of existing renewable energy plants, streamlined permit-granting procedures should be provided for. This Directive, in particular the provisions on the organisation and duration of the administrative permit granting process, should apply without prejudice to international and Union law, including provisions to protect the environment and human health. Where duly justified on the grounds of extraordinary circumstances, it should be possible to extend the initial timeframes by up to one year.

25 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (66)

With the growing importance of self-consumption of renewable electricity, there is a need for a definition of 'renewables self-consumers' and of 'jointly acting renewables self-consumers'. It is also necessary to establish a regulatory framework which would empower renewables self-consumers to generate, consume, store, and sell electricity without facing disproportionate burdens. Citizens living in apartments for example should be able to benefit from consumer empowerment to the same extent as households in single family homes. However, Member States should be allowed to differentiate between individual renewables self-consumers and jointly acting renewables self-consumers due to their different characteristics to the extent that any such differentiation is proportionate and duly justified.

26 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (67)

Empowering jointly acting renewables self-consumers also provides opportunities for renewable energy communities to advance energy efficiency at household level and helps fight energy poverty through reduced consumption and lower supply tariffs. Member States should take appropriate advantage of that opportunity by, inter alia, assessing the possibility to enable participation by households that might otherwise not be able to participate, including vulnerable consumers and tenants.

27 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (68)

Renewables self-consumers should not face discriminatory or disproportionate burdens or costs and should not be subject to unjustified charges. Their contribution to the achievement of the climate and energy target and the costs and benefits that they bring about in the wider energy system should be taken into account. Member States should therefore generally not apply charges to electricity produced and consumed within the same premises by renewables self-consumers. However, Member States should be allowed to apply non-discriminatory

and proportionate charges to such electricity if necessary to ensure the financial sustainability of the electricity system, to limit the support to what is objectively needed and to make efficient use of their support schemes. At the same time, Member States should ensure that renewables self-consumers contribute in a balanced and adequate way to the overall cost-sharing system of producing, distributing and consuming electricity, when electricity is fed into the grid.

28 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Preamble, (69) To that end, Member States should as a general principle not apply charges to electricity individually produced and consumed by renewables self-consumers within the same premises. However, in order to prevent that incentive from affecting the financial stability of support schemes for renewable energy, that incentive could be limited to small installations with an electrical capacity of 30 kW or less. In certain cases, Member States should be allowed to apply charges to renewables self-consumers for self-consumed electricity, where they make efficient use of their support schemes and apply non-discriminatory and effective access to their support schemes. Member States should also be able to apply partial exemptions from charges, levies, or a combination thereof and support, up to the level needed to ensure the economic viability of such projects.

29, 30 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Preamble, (43) Distributed energy technologies and consumer empowerment have made community energy an effective and cost-efficient way to meet citizens' needs and expectations regarding energy sources, services and local participation. Community energy offers an inclusive option for all consumers to have a direct stake in producing, consuming or sharing energy. Community energy initiatives focus primarily on providing affordable energy of a specific kind, such as renewable energy, for their members or shareholders rather than on prioritising profitmaking like a traditional electricity undertaking. By directly engaging with consumers, community energy initiatives demonstrate their potential to facilitate the uptake of new technologies and consumption patterns, including smart distribution grids and demand response, in an integrated manner. Community energy can also advance energy efficiency at household level and help fight energy poverty through reduced consumption and lower supply tariffs. Community energy also enables certain groups of household customers to participate in the electricity markets, who otherwise might not have been able to do so. Where they have been successfully operated such initiatives have delivered economic, social and environmental benefits to the community that go beyond the mere benefits derived from the provision of energy services. This Directive aims to recognise certain categories of citizen energy initiatives at the Union level as 'citizen energy communities', in order to provide them with an enabling framework, fair treatment, a level playing field and a well-defined catalogue of rights and obligations. Household customers should be allowed to participate voluntarily in community energy initiatives as well as to leave them, without losing access to the network operated by the community energy initiative or losing their rights as consumers. Access to a citizen energy community's network should be granted on fair and cost-reflective terms.

31, 32 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Preamble, (44) Membership of citizen energy communities should be open to all categories of entities. However, the decision-making powers within a citizen energy community should be limited to

those members or shareholders that are not engaged in large-scale commercial activity and for which the energy sector does not constitute a primary area of economic activity. Citizen energy communities are considered to be a category of cooperation of citizens or local actors that should be subject to recognition and protection under Union law. The provisions on citizen energy communities do not preclude the existence of other citizen initiatives such as those stemming from private law agreements. It should therefore be possible for Member States to provide that citizen energy communities take any form of entity, for example that of an association, a cooperative, a partnership, a non-profit organisation or a small or medium-sized enterprise, provided that the entity is entitled to exercise rights and be subject to obligations in its own name.

33 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Preamble, (45) The provisions of this Directive on citizen energy communities provide for rights and obligations, which are possible to deduce from other, existing rights and obligations, such as the freedom of contract, the right to switch supplier, the responsibilities of the distribution system operator, the rules on network charges, and balancing obligations.

34 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Preamble, (46) Citizen energy communities constitute a new type of entity due to their membership structure, governance requirements and purpose. They should be allowed to operate on the market on a level playing field without distorting competition, and the rights and obligations applicable to the other electricity undertakings on the market should be applied to citizen energy communities in a non-discriminatory and proportionate manner.

Those rights and obligations should apply in accordance with the roles that they undertake, such as the roles of final customers, producers, suppliers or distribution system operators. Citizen energy communities should not face regulatory restrictions when they apply existing or future information and communications technologies to share electricity produced using generation assets within the citizen energy community among their members or shareholders based on market principles, for example by offsetting the energy component of members or shareholders using the generation available within the community, even over the public network, provided that both metering points belong to the community. Electricity sharing enables members or shareholders to be supplied with electricity from generating installations within the community without being in direct physical proximity to the generating installation and without being behind a single metering point. Where electricity is shared, the sharing should not affect the collection of network charges, tariffs and levies related to electricity flows. The sharing should be facilitated in accordance with the obligations and correct timeframes for balancing, metering and settlement. The provisions of this Directive on citizen energy communities do not interfere with the competence of Member States to design and implement policies relating to the energy sector in relation to network charges and tariffs, or to design and implement energy policy financing systems and cost sharing, provided that those policies are non-discriminatory and lawful.

35 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Preamble, (47) This Directive empowers Member States to allow citizen energy communities to become distribution system operators either under the general regime or as 'closed distribution

system operators'. Once a citizen energy community is granted the status of a distribution system operator, it should be treated as, and be subject to the same obligations as, a distribution system operator. The provisions of this Directive on citizen energy communities only clarify aspects of distribution system operation that are likely to be relevant for citizen energy communities, while other aspects of distribution system operation apply in accordance with the rules relating to distribution system operators.

36 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Preamble, (37) All consumers should be able to benefit from directly participating in the market, in particular by adjusting their consumption according to market signals and, in return, benefiting from lower electricity prices or other incentive payments. The benefits of such active participation are likely to increase over time, as the awareness of otherwise passive consumers is raised about their possibilities as active customers and as the information on the possibilities of active participation becomes more accessible and better known.

37 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Preamble, (37) Consumers should have the possibility of participating in all forms of demand response. They should therefore have the possibility of benefiting from the full deployment of smart metering systems and, where such deployment has been negatively assessed, of choosing to have a smart metering system and a dynamic electricity price contract. This should allow them to adjust their consumption according to real-time price signals that reflect the value and cost of electricity or transportation in different time periods, while Member States should ensure the reasonable exposure of consumers to wholesale price risk. Consumers should be informed about benefits and potential price risks of dynamic electricity price contracts. Member States should also ensure that those consumers who choose not to actively engage in the market are not penalised. Instead, their ability to make informed decisions on the options available to them should be facilitated in the manner that is the most suited to domestic market conditions.

38, 39 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Preamble, (42) Consumers should be able to consume, to store and to sell self-generated electricity to the market and to participate in all electricity markets by providing flexibility to the system, for instance through energy storage, such as storage using electric vehicles, through demand response or through energy efficiency schemes. New technology developments will facilitate those activities in the future. However, legal and commercial barriers exist, including, for example, disproportionate fees for internally consumed electricity, obligations to feed self-generated electricity to the energy system, and administrative burdens, such as the need for consumers who self-generate electricity and sell it to the system to comply with the requirements for suppliers, etc. Such obstacles, which prevent consumers from self-generating electricity and from consuming, storing or selling self-generated electricity to the market, should be removed while it should be ensured that such consumers contribute adequately to system costs. Member States should be able to have different provisions in their national law with respect to taxes and levies for individual and jointly-acting active customers, as well as for household and other final customers.

40 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 4 “Support schemes for energy from renewable sources”, paragraph 3.

“Support schemes for electricity from renewable sources shall be designed so as to maximise the integration of electricity from renewable sources in the electricity market and to ensure that renewable energy producers are responding to market price signals and maximise their market revenues.”

41 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 4 “Support schemes for energy from renewable sources”, paragraph 3.

“To that end, with regard to direct price support schemes, support shall be granted in the form of a market premium, which could be, inter alia, sliding or fixed.”

42 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 4 “Support schemes for energy from renewable sources”, paragraph 3.

“Member States may exempt small-scale installations and demonstration projects from this paragraph, without prejudice to the applicable Union law on the internal market for electricity.”

43 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 15 “Administrative procedures, regulations and codes”. Member States may exempt small-scale installations and demonstration projects from tendering procedures. Member States may also consider establishing mechanisms to ensure the regional diversification in the deployment of renewable electricity, in particular to ensure cost-efficient system integration.

44, 45 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 15 “Administrative procedures, regulations and codes”. Member States shall, in particular, take the appropriate steps to ensure that:

- (a) administrative procedures are streamlined and expedited at the appropriate administrative level and predictable timeframes are established for the procedures referred to in the first subparagraph;
- (b) rules concerning authorisation, certification and licensing are objective, transparent and proportionate, do not discriminate between applicants and take fully into account the particularities of individual renewable energy technologies;
- (c) administrative charges paid by consumers, planners, architects, builders and equipment and system installers and suppliers are transparent and cost-related; and
- (d) simplified and less burdensome authorisation procedures, including a simple-notification procedure, are established for decentralised devices, and for producing and storing energy from renewable sources.

46 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 16 “Organisation and duration of the permit-granting process”, paragraph 5.

Without prejudice to paragraph 7, the permit-granting process shall not exceed one year for installations with an electrical capacity of less than 150 kW. Where duly justified on the grounds of extraordinary circumstances, that one-year period may be extended by up to one year.

47 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 16 “Organisation and duration of the permit-granting process”, paragraph 3.

The contact point shall make available a manual of procedures for developers of renewable energy production projects and shall provide that information also online, addressing distinctly also small-scale projects and renewables self-consumers projects.

48 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 17 “Simple-notification procedure for grid connections”, paragraph 2.

Member States may allow a simple-notification procedure for installations or aggregated production units with an electrical capacity of above 10,8 kW and up to 50 kW, provided that grid stability, grid reliability and grid safety are maintained.

49 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 17 “Simple-notification procedure for grid connections”, paragraph 1.

Member States shall establish a simple-notification procedure for grid connections whereby installations or aggregated production units of renewables self-consumers and demonstration projects, with an electrical capacity of 10,8 kW or less, or equivalent for connections other than three-phase connections, are to be connected to the grid following a notification to the distribution system operator.

50 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 8, paragraph 3. Member States shall ensure that specific, simplified and streamlined authorisation procedures exist for small decentralised and/or distributed generation, which take into account their limited size and potential impact.

51 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 2 “Definitions”, (16) ‘renewable energy community’ means a legal entity:

- (a) which, in accordance with the applicable national law, is based on open and voluntary participation, is autonomous, and is effectively controlled by shareholders or members that are located in the proximity of the renewable energy projects that are owned and developed by that legal entity;
- (b) the shareholders or members of which are natural persons, SMEs or local authorities, including municipalities;
- (c) the primary purpose of which is to provide environmental, economic or social community benefits for its shareholders or members or for the local areas where it operates, rather than financial profits.

52 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 22, paragraph 1.

Member States shall ensure that final customers, in particular household customers, are entitled to participate in a renewable energy community while maintaining their rights or obligations as final customers, and without being subject to unjustified or discriminatory conditions or procedures that would prevent their participation in a renewable energy community, provided that for private undertakings, their participation does not constitute their primary commercial or professional activity.

53 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 22, paragraph 2. Member States shall ensure that renewable energy communities are entitled to:

- (a) produce, consume, store and sell renewable energy, including through renewables power purchase agreements;
- (b) share, within the renewable energy community, renewable energy that is produced by the production units owned by that renewable energy community, subject to the other requirements laid down in this Article and to maintaining the rights and obligations of the renewable energy community members as customers;
- (c) access all suitable energy markets both directly or through aggregation in a non-discriminatory manner.

54 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 22, paragraph 3. Member States shall carry out an assessment of the existing barriers and potential of development of renewable energy communities in their territories.

55 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 22, paragraph 4. Member States shall provide an enabling framework to promote and facilitate the development of renewable energy communities. That framework shall ensure, inter alia, that:

- (a) unjustified regulatory and administrative barriers to renewable energy communities are removed;
- (b) renewable energy communities that supply energy or provide aggregation or other commercial energy services are subject to the provisions relevant for such activities;
- (c) the relevant distribution system operator cooperates with renewable energy communities to facilitate energy transfers within renewable energy communities;
- (d) renewable energy communities are subject to fair, proportionate and transparent procedures, including registration and licensing procedures, and cost-reflective network charges, as well as relevant charges, levies and taxes, ensuring that they contribute, in an adequate, fair and balanced way, to the overall cost sharing of the system in line with a transparent cost-benefit analysis of distributed energy sources developed by the national competent authorities;
- (e) renewable energy communities are not subject to discriminatory treatment with regard to their activities, rights and obligations as final customers, producers, suppliers, distribution system operators, or as other market participants;
- (f) the participation in the renewable energy communities is accessible to all consumers, including those in low-income or vulnerable households;
- (g) tools to facilitate access to finance and information are available;
- (h) regulatory and capacity-building support is provided to public authorities in enabling and setting up renewable energy communities, and in helping authorities to participate directly;
- (i) rules to secure the equal and non-discriminatory treatment of consumers that participate in the renewable energy community are in place.

56 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 22, paragraph 5. The main elements of the enabling framework referred to in paragraph 4, and of its implementation, shall be part of the updates of the Member States' integrated national energy and climate plans and progress reports pursuant to Regulation (EU) 2018/1999.

57 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 22, paragraph 6. Member States may provide for renewable energy communities to be open to cross-border participation.

58 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 2 “Definitions”, (18) ‘aggregation’ means a function performed by a natural or legal person who combines multiple customer loads or generated electricity for sale, purchase or auction in any electricity market.

59 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 2 “Definitions”, (19) ‘independent aggregator’ means a market participant engaged in aggregation who is not affiliated to the customer's supplier.

60 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 13 “Aggregation contract”, paragraph 1. Member States shall ensure that all customers are free to purchase and sell electricity services, including aggregation, other than supply, independently from their electricity supply contract and from an electricity undertaking of their choice.

61 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 13 “Aggregation contract”, paragraph 2. Member States shall ensure that, where a final customer wishes to conclude an aggregation contract, the final customer is entitled to do so without the consent of the final customer's electricity undertakings. Member States shall ensure that market participants engaged in aggregation fully inform customers of the terms and conditions of the contracts that they offer to them.

62 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 13 “Aggregation contract”, paragraph 3. Member States shall ensure that final customers are entitled to receive all relevant demand response data or data on supplied and sold electricity free of charge at least once every billing period if requested by the customer.

63 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 13 “Aggregation contract”, paragraph 4. Member States shall ensure that the rights referred to in paragraphs 2 and 3 are granted to final customers in a non-discriminatory manner as regards cost, effort or time. In particular, Member States shall ensure that customers are not subject to discriminatory technical and administrative requirements, procedures or charges by their supplier on the basis of whether they have a contract with a market participant engaged in aggregation.

64 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Article 13 “Aggregation contract”, paragraph 6. Transmission system operators, subject to approval by the regulatory authority, or the regulatory authority itself, shall, in a transparent and participatory process that includes all relevant system users and the distribution system operators, establish the specifications for the non-frequency ancillary services procured and, where appropriate, standardised market products for such services at least at national level.

The specifications shall ensure the effective and non-discriminatory participation of all market participants, including market participants offering energy from renewable sources, market participants engaged in demand response, operators of energy storage facilities and market participants engaged in aggregation. Transmission system operators shall exchange all necessary information and shall coordinate with distribution system operators in order to ensure the optimal utilisation of resources, to ensure the secure and efficient operation of the system and to facilitate market development. Transmission system operators shall be adequately remunerated for the procurement of such services to allow them to recover at least the reasonable corresponding costs, including the necessary information and communication technology expenses and infrastructure costs.

65 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Preamble, (10) Consumers have an essential role to play in achieving the flexibility necessary to adapt the electricity system to variable and distributed renewable electricity generation.

Technological progress in grid management and the generation of renewable electricity has unlocked many opportunities for consumers. Healthy competition in retail markets is essential to ensuring the market-driven deployment of innovative new services that address consumers' changing needs and abilities, while increasing system flexibility. However, the lack of real-time or near real-time information provided to consumers about their energy consumption has prevented them from being active participants in the energy market and the energy transition. By empowering consumers and providing them with the tools to participate more in the energy market, including participating in new ways, it is intended that citizens in the Union benefit from the internal market for electricity and that the Union's renewable energy targets are attained.

66 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Arcile 2 “Definitions”, (20) ‘demand response’ means the change of electricity load by final customers from their normal or current consumption patterns in response to market signals, including in response to time-variable electricity prices or incentive payments, or in response to the acceptance of the final customer's bid to sell demand reduction or increase at a price in an organised market as defined in point (4) of Article 2 of Commission Implementing Regulation (EU) No 1348/2014 (17), whether alone or through aggregation.

67, 68 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Article 17 “Demand response through aggregation”, paragraph 1. Member States shall allow and foster participation of demand response through aggregation. Member States shall allow final customers, including those offering demand response through aggregation, to participate alongside producers in a non-discriminatory manner in all electricity markets.

69 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 17 “Demand response through aggregation”, paragraph 2. Member States shall ensure that transmission system operators and distribution system operators, when procuring ancillary services, treat market participants engaged in the aggregation of demand response in a non-discriminatory manner alongside producers on the basis of their technical capabilities.

70 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 17 “Demand response through aggregation”, paragraph 3. Member States shall ensure that their relevant regulatory framework contains at least the following elements:

- (a) the right for each market participant engaged in aggregation, including independent aggregators, to enter electricity markets without the consent of other market participants;
- (b) non-discriminatory and transparent rules that clearly assign roles and responsibilities to all electricity undertakings and customers;
- (c) non-discriminatory and transparent rules and procedures for the exchange of data between market participants engaged in aggregation and other electricity undertakings that ensure easy access to data on equal and non-discriminatory terms while fully protecting commercially sensitive information and customers' personal data;
- (d) an obligation on market participants engaged in aggregation to be financially responsible for the imbalances that they cause in the electricity system; to that extent they shall be balance responsible parties or shall delegate their balancing responsibility in accordance with Article 5 of Regulation (EU) 2019/943;
- (e) provision for final customers who have a contract with independent aggregators not to be subject to undue payments, penalties or other undue contractual restrictions by their suppliers;
- (f) a conflict resolution mechanism between market participants engaged in aggregation and other market participants, including responsibility for imbalances.

71 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 17 “Demand response through aggregation”, paragraph 5. Member States shall ensure that regulatory authorities or, where their national legal system so requires, transmission system operators and distribution system operators, acting in close cooperation with market participants and final customers, establish the technical requirements for participation of demand response in all electricity markets on the basis of the technical characteristics of those markets and the capabilities of demand response. Such requirements shall cover participation involving aggregated loads.

72 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 1 “Definitions”, (18) ‘peer-to-peer trading’ of renewable energy means the sale of renewable energy between market participants by means of a contract with pre-determined conditions governing the automated execution and settlement of the transaction, either directly between market participants or indirectly through a certified third-party market participant, such as an aggregator. The right to conduct peer-to-peer trading shall be without prejudice to the rights and obligations of the parties involved as final customers, producers, suppliers or aggregators.

73 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 20 “Access to and operation of the grids”, 4. Member States shall ensure that renewables self-consumers located in the same building, including multi-apartment blocks, are entitled to engage jointly in activities referred to in paragraph 2 and that they are permitted to arrange sharing of renewable energy that is produced on their site or sites between themselves, without prejudice to the network charges and other relevant charges, fees, levies and taxes applicable to each renewables self-consumer. Member States may differentiate between individual renewables self-consumers and jointly acting renewables self-consumers. Any such differentiation shall be proportionate and duly justified.

74 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 2 “Definitions”, (14) ‘renewables self-consumer’ means a final customer operating within its premises located within confined boundaries or, where permitted by a Member State, within other premises, who generates renewable electricity for its own consumption, and who may store or sell self-generated renewable electricity, provided that, for a non-household renewables self-consumer, those activities do not constitute its primary commercial or professional activity.

75, 76, 77, 78 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 20 “Access to and operation of the grids”, 2. Member States shall ensure that renewables self-consumers, individually or through aggregators, are entitled:

- (a) to generate renewable energy, including for their own consumption, store and sell their excess production of renewable electricity, including through renewables power purchase agreements, electricity suppliers and peer-to-peer trading arrangements, without being subject:
 - (i) in relation to the electricity that they consume from or feed into the grid, to discriminatory or disproportionate procedures and charges, and to network charges that are not cost-reflective;
 - (ii) in relation to their self-generated electricity from renewable sources remaining within their premises, to discriminatory or disproportionate procedures, and to any charges or fees;
- (b) to install and operate electricity storage systems combined with installations generating renewable electricity for self-consumption without liability for any double charge, including network charges, for stored electricity remaining within their premises;
- (c) to maintain their rights and obligations as final consumers;
- (d) to receive remuneration, including, where applicable, through support schemes, for the self-generated renewable electricity that they feed into the grid, which reflects the market value of that electricity and which may take into account its long-term value to the grid, the environment and society.

79 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 20 “Access to and operation of the grids”, paragraph 3. Member States may apply non-discriminatory and proportionate charges and fees to renewables self-consumers,

in relation to their self-generated renewable electricity remaining within their premises in one or more of the following cases:

- (a) if the self-generated renewable electricity is effectively supported via support schemes, only to the extent that the economic viability of the project and the incentive effect of such support are not undermined;
- (b) from 1 December 2026, if the overall share of self-consumption installations exceeds 8% of the total installed electricity capacity of a Member State, and if it is demonstrated, by means of a cost-benefit analysis performed by the national regulatory authority of that Member State, which is conducted by way of an open, transparent and participatory process, that the provision laid down in point (a)(ii) of paragraph 2 either results in a significant disproportionate burden on the long-term financial sustainability of the electric system, or creates an incentive exceeding what is objectively needed to achieve cost-effective deployment of renewable energy, and that such burden or incentive cannot be minimised by taking other reasonable actions; or
- (c) if the self-generated renewable electricity is produced in installations with a total installed electrical capacity of more than 30 kW.

80 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 20 “Access to and operation of the grids”, paragraph 5. The renewables self-consumer's installation may be owned by a third party or managed by a third party for installation, operation, including metering and maintenance, provided that the third party remains subject to the renewables self-consumer's instructions. The third party itself shall not be considered to be a renewables self-consumer.

81 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 20 “Access to and operation of the grids”, paragraph 6. Member States shall put in place an enabling framework to promote and facilitate the development of renewables self-consumption based on an assessment of the existing unjustified barriers to, and of the potential of, renewables self-consumption in their territories and energy networks. That enabling framework shall, inter alia:

- (a) address accessibility of renewables self-consumption to all final customers, including those in low-income or vulnerable households;
- (b) address unjustified barriers to the financing of projects in the market and measures to facilitate access to finance;
- (c) address other unjustified regulatory barriers to renewables self-consumption, including for tenants;
- (d) address incentives to building owners to create opportunities for renewables self-consumption, including for tenants;
- (e) grant renewables self-consumers, for self-generated renewable electricity that they feed into the grid, non-discriminatory access to relevant existing support schemes as well as to all electricity market segments;
- (f) ensure that renewables self-consumers contribute in an adequate and balanced way to the overall cost sharing of the system when electricity is fed into the grid.

82 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 2 “Definitions”, (15) ‘jointly acting renewables self-consumers’ means a group of at least two jointly acting renewables self-consumers in accordance with point (14) who are located in the same building or multi-apartment block.

83, 84 — DIRECTIVE (EU) 2018/2001 on the promotion of the use of energy from renewable sources, Article 20 “Access to and operation of the grids”, paragraph 4. Member States shall ensure that renewables self-consumers located in the same building, including multi-apartment blocks, are entitled to engage jointly in activities referred to in paragraph 2 and that they are permitted to arrange sharing of renewable energy that is produced on their site or sites between themselves, without prejudice to the network charges and other relevant charges, fees, levies and taxes applicable to each renewables self-consumer. Member States may differentiate between individual renewables self-consumers and jointly acting renewables self-consumers. Any such differentiation shall be proportionate and duly justified.

85 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 2 “Definitions”, (11) ‘citizen energy community’ means a legal entity that:

- (a) is based on voluntary and open participation and is effectively controlled by members or shareholders that are natural persons, local authorities, including municipalities, or small enterprises;
- (b) has for its primary purpose to provide environmental, economic or social community benefits to its members or shareholders or to the local areas where it operates rather than to generate financial profits; and (c) may engage in generation, including from renewable sources, distribution, supply, consumption, aggregation, energy storage, energy efficiency services or charging services for electric vehicles or provide other energy services to its members or shareholders.

86, 87, 88 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 16 “Citizen energy communities”, paragraph 1. Member States shall provide an enabling regulatory framework for citizen energy communities ensuring that:

- (a) participation in a citizen energy community is open and voluntary;
- (b) members or shareholders of a citizen energy community are entitled to leave the community, in which case Article 12 applies;
- (c) members or shareholders of a citizen energy community do not lose their rights and obligations as household customers or active customers;
- (d) subject to fair compensation as assessed by the regulatory authority, relevant distribution system operators cooperate with citizen energy communities to facilitate electricity transfers within citizen energy communities;
- (e) citizen energy communities are subject to non-discriminatory, fair, proportionate and transparent procedures and charges, including with respect to registration and licensing, and to transparent, non-discriminatory and cost-reflective network charges in accordance with Article 18 of Regulation (EU) 2019/943, ensuring that they contribute in an adequate and balanced way to the overall cost sharing of the system.

89 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 16 “Citizen energy communities”, paragraph 2. Member States may provide in the enabling regulatory framework that citizen energy communities:

- (a) are open to cross-border participation;
- (b) are entitled to own, establish, purchase or lease distribution networks and to autonomously manage them subject to conditions set out in paragraph 4 of this Article;
- (c) are subject to the exemptions provided for in Article 38(2).

90 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 16 “Citizen energy communities”, paragraph 3. Member States shall ensure that citizen energy communities:

- (a) are able to access all electricity markets, either directly or through aggregation, in a non-discriminatory manner;
- (b) are treated in a non-discriminatory and proportionate manner with regard to their activities, rights and obligations as final customers, producers, suppliers, distribution system operators or market participants engaged in aggregation;
- (c) are financially responsible for the imbalances they cause in the electricity system; to that extent they shall be balance responsible parties or shall delegate their balancing responsibility in accordance with Article 5 of Regulation (EU) 2019/943;
- (d) with regard to consumption of self-generated electricity, citizen energy communities are treated like active customers in accordance with point (e) of Article 15(2);
- (e) are entitled to arrange within the citizen energy community the sharing of electricity that is produced by the production units owned by the community, subject to other requirements laid down in this Article and subject to the community members retaining their rights and obligations as final customers.

For the purposes of point (e) of the first subparagraph, where electricity is shared, this shall be without prejudice to applicable network charges, tariffs and levies, in accordance with a transparent cost-benefit analysis of distributed energy resources developed by the competent national authority.

91 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 16 “Citizen energy communities”, paragraph 4. Member States may decide to grant citizen energy communities the right to manage distribution networks in their area of operation and establish the relevant procedures, without prejudice to Chapter IV or to other rules and regulations applying to distribution system operators. If such a right is granted, Member States shall ensure that citizen energy communities:

- (a) are entitled to conclude an agreement on the operation of their network with the relevant distribution system operator or transmission system operator to which their network is connected;
- (b) are subject to appropriate network charges at the connection points between their network and the distribution network outside the citizen energy community and that such network charges account separately for the electricity fed into the distribution network and the

electricity consumed from the distribution network outside the citizen energy community in accordance with Article 59(7);

(c) do not discriminate or harm customers who remain connected to the distribution system.

92 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Article 2 “Definitions”, (8) ‘active customer’ means a final customer, or a group of jointly acting final customers, who consumes or stores electricity generated within its premises located within confined boundaries or, where permitted by a Member State, within other premises, or who sells self-generated electricity or participates in flexibility or energy efficiency schemes, provided that those activities do not constitute its primary commercial or professional activity.

93 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Article 15 “Active customers”, paragraph 1. Member States shall ensure that final customers are entitled to act as active customers without being subject to disproportionate or discriminatory technical requirements, administrative requirements, procedures and charges, and to network charges that are not cost-reflective.

94 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Article 15 “Active customers”, paragraph 2. Member States shall ensure that active customers are:

- (a) entitled to operate either directly or through aggregation;
- (b) entitled to sell self-generated electricity, including through power purchase agreements;
- (c) entitled to participate in flexibility schemes and energy efficiency schemes;
- (d) entitled to delegate to a third party the management of the installations required for their activities, including installation, operation, data handling and maintenance, without that third party being considered to be an active customer;
- (e) subject to cost-reflective, transparent and non-discriminatory network charges that account separately for the electricity fed into the grid and the electricity consumed from the grid, in accordance with Article 59(9) of this Directive and Article 18 of Regulation (EU) 2019/943, ensuring that they contribute in an adequate and balanced way to the overall cost sharing of the system;
- (f) financially responsible for the imbalances they cause in the electricity system; to that extent they shall be balance responsible parties or shall delegate their balancing responsibility in accordance with Article 5 of Regulation (EU) 2019/943.

95 — DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity,

Article 15 “Active customers”, paragraph 3. Member States may have different provisions applicable to individual and jointly-acting active customers in their national law, provided that all rights and obligations under this Article apply to all active customers. Any difference in the treatment of jointly-acting active customers shall be proportionate and duly justified.

96, 97, 98 — **DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 15 “Active customers”, paragraph 5.** Member States shall ensure that active customers that own an energy storage facility:

- (a) have the right to a grid connection within a reasonable time after the request, provided that all necessary conditions, such as balancing responsibility and adequate metering, are fulfilled;
- (b) are not subject to any double charges, including network charges, for stored electricity remaining within their premises or when providing flexibility services to system operators;
- (c) are not subject to disproportionate licensing requirements or fees;
- (d) are allowed to provide several services simultaneously, if technically feasible.

99 — **DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 16 “Citizen energy communities”, paragraph 1.** (d) with regard to consumption of self-generated electricity, citizen energy communities are treated like active customers in accordance with point (e) of Article 15(2).

100 — **DIRECTIVE (EU) 2019/944 on common rules for the internal market for electricity, Article 16 “Citizen energy communities”, paragraph 1.** (c) members or shareholders of a citizen energy community do not lose their rights and obligations as household customers or active customers.